

RETURADRESSE
Det praktisk-teologiske seminar
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

NYTT NORSK KIRKE BLAD

KJØR DEBATT!

Dette er en oppfordring til alle om å delta i NNKs debattforum slik at det mangfoldige spekteret av tro og meninger blir synliggjort. Alle innlegg vil bli redaksjonelt behandlet før en evt. publisering. De to neste deadlines er 4. oktober og 3. november 2013. Max lengde: 8000 anslag. Send til: nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

20. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - DOMSSØNDAG / KRISTI KONGEDAG

6

2013

HEFTE SEKS ÅRGANG FØRTIEN

LEDER:	
Folk og kirke.....	3
<i>Eivind Berthelsen</i>	
GJESTELEDER:	
Folkekirken?.....	4
<i>Dag Thorkildsen</i>	
MAGASINET:	
Folkekyrkja - opphav og utvikling.....	7
<i>Hallgeir Elstad</i>	
Den norske folkekirke	15
<i>Vidar L. Haanes</i>	
Et kvekersyn	17
<i>Marit Kromberg</i>	
Folkekirken i økumenisk sammenheng.....	25
<i>Stephanie Dietrich</i>	
Om å være folkekirke.....	31
<i>Kjersti Gautestad Norheim</i>	
Om å være folkekirke på Grønland	33
<i>Sunniva Gylver</i>	
DEBATT:	
En politisert kirke?	36
<i>Einar Tjelle</i>	
GUDSTJENESTEFORBEREDELSE:	
20. s.i.t. - søndag 6. oktober	40
<i>Bettina Eckbo</i>	
21. s.i.t. - søndag 13. oktober	44
<i>Kenneth Hansen</i>	
22. s.i.t. - søndag 20. oktober	47
<i>Andreas Grandy Hilmo-Teig</i>	
Bots- og bønnedag - søndag 27. oktober	51
<i>Marit Bunkholt</i>	
Allenhelgensdag - søndag 3. november	54
<i>Roger Jensen</i>	
Minnedag - søndag 3. november	57
<i>Ingunn Rinde</i>	
25. s.i.t. - søndag 10. november	61
<i>Bjarte Leer-Salvesen</i>	
Dømsøndag - søndag 17. november	63
<i>Audun Opland</i>	
Luthers teser	67

Nytt norsk kirkeblad blir utgitt av
Det praktisk-teologiske seminar

Redaksjon

Steinar Ims, Kjersti Østland Midttun,
Jan Christian Kielland, Ingunn Rinde og
Beate Fagerli

Redaksjonssekretær

Thomas Ekeberg-Andersen
Ansvarlig redaktør Eivind Berthelsen

Redaksjonens adresse

NNK, Det praktisk-teologiske seminar
PB 1075 Blindern
0316 Oslo

Epost-adresse

nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

Internett

http://www.praktikum-pts.no/publikas-
jonar/nytt-norsk-kirkeblad/

Grafisk design og sats Ekeberg-Andersen

Omslag Andreas Hilmo Grandy-Teig
Trykk Bedriftstrykkeriet AS

Satt med Minion Pro 10,6 / 13,5 pkt

Trykt på 170 / 100 gr CyclusPrint
100% resirkulert papir

**NYTT NORSK
KIRKEBLAD**

ABONNEMENT

Prisendring f.o.m. 01.01. 2011:
Ordinært: kr 250 (student og
honnør kr 125) og løper til det
sies opp skriftlig. Spørsmål kan
sendes på epost til nytt-norsk-
kirkeblad@teologi.uio.no

ANNONSERING

Annonser som ønskes rykket
inn i bladet sendes som ferdige
pdf- eller jpg-dokumenter til nytt-
norsk-kirkeblad@teologi.uio.no.
Annonsepriser:
1/4 side: kr 600
1/2 side: kr 1000
1/1 side: kr 1700

Nytt norsk kirkeblad er et folkekirkelig fagblad
som kommer ut med normalt åtte hefter i året.
Bladet henvender seg til prester, andre kirkelige
ansatte og lekfolk med interesse for kirke- og
gudstjenesteliv.

Nytt norsk kirkeblad viderefører tidsskriftet
Teologi for menigheten og inneholder:

- Tekster med impulser til kreativ omgang
med kirkeårets tekster og bevisst gudstjen-
estearbeid
- Magasindel/temanr: artikler med aktuelt
kirkestoff
- Debatter og omtaler
- Bokanmeldelser

INFORMASJON TIL SKRIBENTER

Redaksjonen mottar gjerne aktuelle tekster til publisering i bladet, i tillegg til de
tekstene vi ber om redaksjonelt. Her er noe nyttig informasjon for alle som forbereder
tekster til bladet:

LENGDE: ARTIKLER: 9000-16000 anslag (=tegn med mellomrom)

TEKSTGJENNOMGANG: 6000-9000 anslag

DEBATTINNLEGG: max. 8000 anslag

MANUS: Nytt Norsk Kirkeblad er ikke et vitenskapelig tidsskrift, derfor ber vi om å
unngå bruk av noter; kildehenvisninger og kommentarer bes inkludert i teksten; ikke
mer enn to overskriftsnivåer i teksten. Vi trykker skribentenes epost-adresse og still-
ing/titel, og ber derfor om at dette inkluderes nederst i teksten.

REDIGERING: Redaksjonen foretar språkvask og korrektur av alle bidrag. Ved behov
for større endringer i innsendte manus vil skribenten få beskjed og vi ønsker da en
dialog og samarbeid om videre tekstbearbeiding.

LEVERING: Vi ber om at manus leveres elektronisk til redaksjonens epost-adresse
eller direkte til redaksjonssekretær: thomas.ekebergandersen@gmail.com

NESTE DEADLINE: 4. oktober 2013

FOLK OG KIRKE

Teologisk nemd i Mellomkirkelig råd inviterte til seminar om folkekirkebegrepet 21. mars 2013 på Det teologiske fakultet. I invitasjonen kan vi lese følgende anslag til seminaret:

«I forkant av Kirkemøtet i 2013, og dets behandling av hovedtema «Folkekirke – Kirkefolk», ønsker Teologisk nemnd å sette fokus på historiske og aktuelle problemstillinger knyttet til folkekirkebegrepet. Seminaret ønsker å bidra til økt bevisstgjøring rundt den historiske tilblivelsen av begrepet, samt å bidra til en felles forståelse av hva som ligger i begrepet i dag. Hva er folkekirken? Hva slags kirkedefinisjon ligger i begrepet folkekirke slik det er brukt i grunnloven? Hvordan forstås luthersk sakramentsteologi i folkekirken? Hvordan ønsker kirken å innholdsbestemme begrepet? Hvilke kontekstuelle tilnærminger finnes til begrepet?»

Dette er viktige spørsmål og seminaret hadde 50 til 60 tilhørere. Nytt norsk kirkeblad har fått lov av flere av foredragsholderne å trykke deres tekster. Takk til Hallgeir Elstad, Vidar L. Haanes, Stephanie Dietrich, Kjersti Gautestad Norheim og Sunniva Gylver. Vi håper temaet kan skape debatt i Nytt norsk kirkeblad.

Det er mange som har tenkt klokt over folkekirkebegrepet. Jeg kontaktet professor i kirkehistorie Dag Thorkildsen ved Det teologisk fakultet og spurte om han kunne forfatte en gjesteleder for dette nummeret. Det takket han ja til. Det er vi takknemlige for. Den følger her.

Eivind Berthelsen
Redaktør Nytt norsk kirkeblad

FOLKEKIRKEN?

Når en spør: Folkekirke – hva er det, må en for det første ha i mente at 'folk' ikke er et entydig begrep. For det andre bør en benytte et komparativt perspektiv: Hvordan brukes begrepet i de andre nordiske land, som kjennetegnes av å ha evangelisk-lutherske majoritetskirker, som også kalles folkekirker.

Fra reformasjonen og til det 19. århundre var de nordiske kirker først og fremst territorielle rikskirker. Det betydde at de var et viktig og bærende element i staten. Uttrykket folkekirke mener en kom til Norden fra Tyskland. Den første bruken knyttes da gjerne til filosofen og teologen Friedrich D. E. Schleiermacher, som var den protestantiske teologis store reformator. Han kom fra en herrnhutisk familie og hadde studert ved herrnhutiske utdanningsinstitusjoner, men ble med tiden knyttet til universitetet i Berlin. Han anvendte 'folkekirke' i 1820-årene i opposisjon til den religiøse tvangspolitikk i Preussen. Hos ham er folkekirke en slags idealkirke mellom prøyssisk statskirkelighet og et statlig byråkrati som kirkestyre, og frikirken uten innflytelse på folk og samfunn. Hans folkekirke er et forsvar for frihet og mangfold i kirken til forskjell fra ensretting og tvang.

Omkostningen for Schleiermacher er imidlertid at kirken blir en religiøs forening hvor likesinnede søker sammen. Derfor er det nødvendig å la en nyere tysk teologisk tenker supplere hans kirkeforståelse, nemlig Dietrich Bonhoeffer. Hva kirke er, sier Bonhoeffer, lar seg bare si dersom man på en og samme tid sier hva den er ut fra mennesket og ut fra Gud. De to ting hører uløselig sammen. I denne dobbelthet består dens vesen.

Som nevnt er ikke folk et entydig begrep. Akkurat som med begrepet nasjon kan det brukes både i en demokratisk betydning og i en etnisk-kulturell betydning. Hvis folkekirke brukes i tilknytning til den siste betydning, nærmest som en nasjonalkirke, blir folkekirken et uttrykk for 'Volksgeist', for folkets tro og spesielle karakter, for dets historie og kultur. Teologisk sett kan det ende i vranglære. I alle fall kan folkekirke i betydning nasjonalkirke bli et forsvar for det gamle religiøse enhetssamfunn og religiøs tvangspolitikk slik en kunne oppleve det i Sverige midt på 1800-tallet. I neste omgang førte det på begynnelsen av 1900-tallet til en nasjonal-religiøs vekkelse i form av 'Ungkyrkorörelsen'. Den hadde sitt utgangspunkt i Uppsalas studentmiljø og gjorde det svenske folk til mål for en nasjonal og religiøs misjon, uttrykt i slagordet: «Sveriges folk ett Guds folk», og samlet inn midler til

panserskip til erstatning for tapet av Norge i 1905.

Også i Danmark hvor omtalen av folkekirken i grunnloven av 1849 tydeligvis har vært et forbilde for den nye § 16 i den norske grunnloven, har folkekirken ofte hatt en sterk nasjonal karakter. Det skyldes bl.a. grundtvigianismens innflytelse. Kirken, sier Grundtvig, er en ganske alminnelig, offentlig institusjon. Den er bygd til å huse den kristne helligdom, men verken den eller presteembetet er hellige i seg selv. Hvis Guds ord skal ha en mulighet til å lyde i kirken, må det være størst mulig frihet. Det hele står og faller med det frie menighetsliv. Alle kirkelige eller statlige maktorganer som legger hindringer i veien for det, er av det onde. Hvis kirken ikke er tillitsfull og bredtfaavnende nok til slik åndsfrihet, er den ikke folkets kirke. Derfor må folkekirken være tålsom, dvs. tåle å romme motstridende kristne standpunkter og anskuelser.

Grundtvigs folkekirke er altså en åpen og inkluderende kirke, tuftet på dåp, nattverd og forkynningsfrihet. Og den er nasjonal fordi forkynnelsen skjer på modersmålet. Men hos mange av hans etterfølgere har det nasjonale i etnisk betydning blitt det viktigste. For Grundtvig er ikke poenget etnisitet, men folkelighet. Med det mener han en nærhet til det virkelige liv slik det leves av helt alminnelige mennesker i deres hverdag, fritt for snobberi og konvensjoner. Videre betyr folkelighet at vi alle er del av et større fellesskap. Dette fellesskap har vi oppgaver og forpliktelser overfor, ellers ramler det hele fra hverandre. Derfor var det så viktig at kirken skal være folkekirke. For å sitere Grundtvig: ”At skille sig du fra det folkelige fællesskab måtte uundgåeligt blive en farisæisk handling. En kristelig fri-menighed vil [...] mer eller mindre bukke under for den store fristelse at give sig af den kristne fuldkommenhed”, dvs. den fristelse det er å identifisere den synlige menighet med den sanne kirke. Derfor var poenget hans at Folkekirken kun er en ytre borgerlig ordning, men som den sanne menighet godt kan finne seg til rette i hvis det råder full frihet i den.

Sammenfattende kan vi si at folkekirke-begrepet ble stående sterkest i Danmark og Sverige. Mens det i Danmark ble liberalt og lavkirkelig, ble det i Sverige pater-nalistisk-konservativ og høykirkelig.

Til slutt noen teser om folkekirken:

For at en kirke skal kunne kalle seg folkekirke, må den ha basis i det allmenne, i det folkelige, i det vi er felles om. Ellers har den blitt en sekt. ”Menneske først, kristen så” (jf. Grundtvig).

I et multireligiøst, multietnisk og multikulturelt samfunn kan imidlertid ikke det allmenne være den nasjonale kultur slik den ble utformet og definert på 1800-tallet. Det allmenne må finnes på lokalplanet, og det er bare der kirken kan fremstå som synlig kirke, nemlig som konkret menighet, congregatio sanctorum

(jf. Den augsburgske bekjennelse art. 7).

Dermed blir spørsmålet om folkekirke et spørsmål om kirkens lokale katolisitet. Da kan folkekirken bli uttrykk for folkelighet, slik Grundtvig uttrykte det. Eller for å fortsette Bonhoeffer-sitatet:

”...kirken er fellesskap, menigheten av de hellige, de som av Gud er fridd ut fra ensomheten, hvor den ene tilhører den annen, gir seg til den annen, vet seg ansvarlig for den annen, fordi han er bundet til ham av Gud”. Kort sagt, så er folkekirken muligheten til på en og samme tid å si hva kirken er ut fra mennesket og ut fra Gud. I denne dobbelthet består dens vesen.

Dag Thorkildsen

FOLKEKYRKJA – OPPHAV OG UTVIKLING I TYSK OG NORDISK KONTEKST

Hallgeir Elstad
Professor i kirkehistorie, TF
hallgeir.elstad@teologi.uio.no

Grunnlovsendingane frå 21. mai 2012 – med basis i kyrkjeforliket frå april 2008 - inneber endringar i relasjonen mellom stat og kyrkje. Den norske staten har ikkje lenger ein "offentlig religion", og er dermed konfesjonsfri. Den norske kyrkja har fått større grad av sjølvstyre, mellom anna gjennom utnemning av prostar og biskopar. Samstundes har tilhøvet til Grunnlova vorte tettare. Den norske kyrkja er no skriven inn i Grunnlova. Den nye § 16 inneheld ein kyrkjedefinisjon: "Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten." Omgrepet "folkekyrkje" er dermed komen inn i den norske Grunnlova – som i den danske frå 1849. Det høyrer òg med at "folkekyrkje" inngår i Den norske kyrkja sin eigendefinisjon som

"ei vedkjennande, misjonerende, tenande og open folkekyrkje".

I den norske kyrkjelege diskursen er folkekyrkje i stor grad eit honnørord som blir nytta av dei fleste. Men det er ikkje alltid like klart kva det faktisk inneber at Den norske kyrkja er ei folkekyrkje. Er det først og fremst eit ord som seier noko om kvantitet: ei kyrkje der fleirtalet av folket er medlemmar? Eller tenkjer ein at folkekyrkje òg handlar om ein bestemt måte å vere kyrkje på, altså har kvalitative aspekt ved seg? Den aukande religionspluralismen kan òg utfordre bruken av folkekyrkjeomgrepet. Korleis kan eitt kyrkjесamfunn omtale seg sjølv som folkekyrkje i eit religiøst landskap som blir meir og meir mangfaldig og samansett? Drøftinga av folkekyrkjeomgrepet er òg ein debatt om identiteten til Den norske kyrkja under endra vilkår. Den norske kyrkja har det religiøst homogene samfunnet som føresetnad. Rett nok er dette fram-

leis situasjonen i mange lokalsamfunn i Noreg, og ein skal ikkje late som om det norske samfunnet er meir pluralistisk enn det faktisk er. Likevel må Den norske kyrkja venje seg til å vere ein blant mange religiøse aktørar. Dette vil få konsekvensar for korleis ein tenkjer om kyrkja som ei folkekyrkje.

I dette føredraget er målet å gå inn på folkekyrkja og folkekyrkjeomgrepet sitt opphav i Europa tidleg på 1800-talet, og følgje nokre hovuddrag i utviklinga ut frå ein tysk og nordisk kontekst (inkludert Noreg) eit stykke inn på 1900-talet.

FOLKEKYRKJEOMGREPET HOS SCHLEIERMACHER

Folkekyrkjeomgrepet dukkar i europeisk samanheng opp tidleg på 1800-talet innanfor tysk protestantisme (lutherdom). Bakgrunnen for omgrepet ("Volkskirche") var den historiske situasjonen der den territoriale og konfesjonelle einskapen byrja å slå sprekkar. Bruken av omgrep som "statskyrkje" og "frikyrkje" som òg etter kvart vart vanleg på 1800-talet reflekterte ein ny religiøs situasjon. Det voks gradvis fram eit medvit om at kyrkja er noko anna enn staten og måtte markere større sjølvstende overfor staten. Dessutan førte aukande religiøs fridom til danning av frikyrkjer. I denne situasjonen var folkekyrkjeomgrepet uttrykk for eit større kyrkjeleg medvit om å ta vare på det allmenne grunnlaget for kyrkja. Omgrepet vart utforma, om ein kan

seie det slik, som ein slags protest mot frikyrkjene, som ein kunne oppleve isolerte seg meir frå omverda.

Det er slik omgrepet blir nytta hos den tyske teologen F. D. E. Schleiermacher (d. 1834), som blir rekna som opphavsmannen til folkekyrkjeomgrepet. Særleg utfaldar han det i si *Christliche Sittenlehre* (1822-23). Influert av J. G. Herder nyttar han "folk" om kulturnasjonen sjølv, og "folkekyrkja" er då framstilt som eit ideal mellom statskyrkje og frikyrkje. På den eine sida peikar han på idealet om kyrkja sin fridom frå statleg tvang og byråkrati, ei kyrkje for fridom og pluralisme. Slik vender han seg mot det han opplever som statskyrkjetvangen. På den andre sida er det frikyrkja sin marginaliserte situasjon han markerer seg i mot.

FOLKEKYRKJA SOM MISJONSMARK ELLER KYRKJA TIL FOLKET

Ei vending i bruken av folkekyrkjeomgrepet kom gjennom J. H. Wicherns (d. 1881) program for indremisjon kring 1850. Namngjeten er talen hans på kyrkjedagen i Wittenberg i 1848, der han kunngjorde programmet. I Hamburg hadde Wichern teke initiativ til eit omfattande evangeliseringsarbeid kombinert med sosialt arbeid retta mot menneske i naud. Føremålet var å føre folket attende til den kristen trusa, og det sosiale hjelpearbeidet var ein del av evangeliseringsarbeidet. Eit viktig motiv bak Wicherns innsats var dei sosiale

og politiske tilhøva. Industrialisering, urbanisering og ei framveksande arbeidarklasse gav kyrkja nye utfordringar. Kyrkja måtte overvinne den revolusjonære og ateistiske sosialismen. Gjennom forkynning og kjærleiksgjeringar skulle kyrkja møte både den åndelege og den materielle nauda i samfunnet – og dermed stå fram som eit reelt alternativ til den sosialistiske rørsla.

I Wicherns program for indremisjon låg det eit bestemt kyrkjesyn. Wichern tok til orde for å markere kyrkja som ei kyrkje for heile det tyske folket. I dette låg ei tenking om folkekyrkja som misjonsmark. Dei sant truande i den tyske folkekyrkja skulle misjonere blant dei ikkje-truande i folket, og dermed bringe kyrkja til folket. Visjonen var at folket og den sanne kyrkje skulle bli identiske storleikar. Dette var eit folkekyrkjesyn som fekk stor innverknad – også i Noreg. Her kom Gisle Johnson i stor grad til å føre det vidare, noko eg skal kome attende til.

KYRKJE FOR HEILE FOLKET

Samlinga av Tyskland i 1871 fekk konsekvensar for korleis ein tenkte om kyrkja. Kyrkje stod fram som ei kyrkje for eitt folk, og det vart lagt vekt på einskapen mellom kyrkja og folket. I denne situasjonen fekk folkekyrkje karakter av nasjonalkyrkje. Som folkekyrkje kom kyrkja i vesentleg grad i kontakt med eit fleirtal i folket gjennom kasualia. Dette har vore eit vesentleg drag ved folke-

kyrkja også i Norden.

I perioden etter den første verdskriegen kom det til ein intensivt debatt om folkekyrkja og folkekyrkjeteologi i Tyskland. Ein viktig bakgrunn var oppløysinga av banda mellom stat og kyrkje i 1918 under Weimarrepublikken. Frå kyrkje sjølv kunne dette oppfattast positivt. Kyrkja ville framleis gjere seg gjeldande i folk og samfunn., men no som ei fri demokratisk kyrkja. Ein såg nye moglegheiter for kyrkja i Tyskland.. Til dømes skreiv Otto Dibelius optimistisk om *Das Jahrhundert der Kirche* (1927).

FOLKEKYRKJETENKING I DANMARK OG SVERIGE – PONTOPPIDAN OG BILLING

Dei nordiske kyrkjene var folkekyrkjer alt før 1800-talet for så vidt som dei samla sett omfatta heile den nordiske befolkninga. Men folkekyrkjeomgrepet vart ikkje nytta på denne tida. Dei nordiske kyrkjene var i første rekkje stats- og øverheitskyrkjer. Kyrkje og stat var tett integrerte. For å ta den norske Grunnlova frå 1814 som døme: Her snakka ein konsekvent ikkje om kyrkja, men om den evangelisk-lutherske religionen som ”statens offentlige Religion”. Derfor er det interessant å notere at det først er med grunnlovsendringane i 2012 at kyrkja blir skriven inn i grunnlova.

I Danmark kom Grundtvig og grundtvigianismen til å forme kyrkje-

omgrepet. Grundtvig var oppteken av fridom innanfor statskyrkja. Han såg for seg ei fri statskyrkje, der det nasjonale og det kyrkjelege naturleg høyrde saman og med rom for forskjellige retningar.

Alt i 1840-åra var omgrepet "folkekyrkje" innarbeidd i Danmark, og i Grunnlova frå 1849 vart den danske kyrkja omtala som "Danmarks Folkekirke". Det grundtvigianske kyrkjesynet vart vidareført og vidareutvikla av presten Morten Pontoppidan (d. 1931), som tidleg vart gripen av dei kyrkjelege fridomstankane til Grundtvig. Hos Pontoppidan var folkekyrkja ei soknekyrkje. Soknet var på ein gong folk og kyrkje. Soknekyrkjelyden, dvs. dei døypte i soknet utgjorde den kristne kyrkjelyden på staden. Soknekyrkjelyden var såleis ein skapning av Gud, og soknet "den levende Guds menighed". Kyrkjelyden utgjorde ein einskap. Det var ikkje ein kyrkjelydskjerne som stod i staden for og representerte heilskapen. Evangeliet var ei sak for heile folket. Tydeleg vart dette uttrykt i eit kjend sitat, der Pontoppidan reflekterte over når han som sokneprest lyste velsigninga:

"Jeg rettede, i mitt Sind, Velsignelsen lige ud mod hele Menigheden. Jeg gav Velsignelsen uden Reservation. Jeg lod den gå ud til alle, hvem den kunde naa, ja, havde egentlig for min tanke hele sognet, ikke blot de, der var i Kirke, men ogsaa de andre, ja ogsaa de, der maaske aldrig kom i Kirke. Alteret her

var dog Alteret for oss alle. Vorherres Sol maatte opgaa over onde og gode; hans Velsignelses regn falder paa retfærdige og uretfærdige"

Pontoppidans skrifter vart òg lesne i Sverige. Første gongen omgrepet "folkekyrka" ser ut til å vere nytta i svensk kontekst, var i ein tale i 1876 av biskop Vilhelm Flensburg (d. 1897) i Lund stift. Hos han synleggjer folkekyrkjeomgrepet tanken om fellesskap, nasjonal tilhøyring og semje.

Avgjerande for folkekyrkjetenkinga i Sverige var Einar Billing (d. 1939). I følgje han er folkekyrkja eit tilbod om forlating for syndene for Sveriges folk. Eit sentralt uttrykk hos Billing er "den förekommande nåden" som blir rekt til kvart menneske gjennom folkekyrkja si formidling. I dette uttrykket ligg ei tenking om at Guds nåde er universell, gjeve som tilbod til alle - ufortent. Det er som formidlar av dette tilbodet at folkekyrkja har si fremste oppgåve. Den er det suverene uttrykket for Guds oppskjande nåde i historia. Slik er folkekyrkja ein naudsynt konsekvens av evangeliet, som rettar seg til alle. Dermed er òg folkekyrkja religiøst grunngeven i Billings tenking. Den er den organisasjonsforma som best er i samsvar med evangeliet.

Den folkekyrkjetenkinga som vi finn hos Pontoppidan og Billing fekk ikkje vesentleg gjennomslag i nabolandet Noreg. Her fekk Wicherns kyrkjeomgrep avgjerande innverknad.

GISLE JOHNSON

Gisle Johnson (d. 1894) var som prestelærer og indremisjonsleiar den sentrale kyrkjelege strategen i Noreg i heile siste del av 1800-talet. Kyrkjetenkinga hans kan seiast å vere ein variant av den vi finn hos Wichern, men utan at Johnson brukar sjølve folkekyrkjeomgrepet.

Hos Johnson føreset trua – og kyrkja - eit brot med det naturlege menneskelivet, som er pervertert av synda. Kyrkja omfattar den sant truande som av Kristus er teken ut av verda og sett inn i ein organisk samanheng med han. Johnson skil mellom den usynlege og den synlege kyrkja. Som samfunnet av truande er kyrkje vesentleg usynleg. Samstundes vil kyrkja alltid stå fram i verda som eit synleg samfunn. Hos Johnson tilsvavar den usynlege og synlege kyrkja høvesvis kyrkja i eigentleg og ueigentleg mening. Som usynleg røyndom vil kyrkja vere eit samfunn av gjenfødde, men i den synlege røyndommen vil kyrkja berre kunne vise seg som ei blanda forsamling av ”Gjenfødte og Uigjenfødte”. Som empirisk røyndom kan derfor kyrkja ikkje vere ”Herrens Menighed i ordets egentlige Betydning”, hevdar Johnson. Det er berre i den usynlege kyrkja, i kjernen av dei sant truande, at den eigentlege kyrkja finst. Den ueigentlege kyrkja – den synlege kyrkja – er i praksis den folkekyrkja som Johnson står overfor i si samtid. Den eigentlege kyrkja finst rett nok innanfor denne kyrkja, men fell ikkje saman med denne.

Samstundes tenkjer Johnson at kyrkja er underlagt ei stadig utvikling. På grunn av synda i verda vil kyrkja som ein del av verda alltid vere ufullkomern, men dermed òg bestemt for utvikling; ”den er aldrig perfect, men den er perfectibel, reformabel.” I denne samanhengen er indremisjonsarbeidet ein viktig dimensjon. Gisle Johnson gjekk som kjend i brodden for å skipe den første indremisjonsforeininga i Kristiania (den andre i landet) i 1855, og var sentral i skipinga av Lutherstiftelsen i 1868, der han aksla formannsvervet til omskipinga i 1891. Indremisjonsarbeidet skulle i følgje Johnson kjempe mot nauda i kyrkja. Det var heidenskap i kyrkja. Dei mange medlemmar i kyrkja som ikkje høyrde med til den eigentlege kyrkja, og som dermed ikkje var sanne lemmar på kyrkjelekamen, var ”Djævelens lemmer”, fordi ”jo Djævelen har sin Klinte midt i Herrens Hvedeager”. Mot denne kyrkjelege nauda, mot heidenskapen i kyrkja, måtte indremisjonen kjempe – og det med ”overordentlige Midler” på grunn av ”Fiendens overvældende Magt”. Såleis medverkar indremisjonen i følgje Johnson til kyrkja si utvikling og til at alt det som er kyrkja uvedkommande blir skilt ut.

Lik Wichern representerer såleis Johnson ein misjonsstrategi. Begge vil dei ha samsvar mellom den indre og ytre kyrkja, den usynlege og synlege kyrkja. Det er den indre kyrkja, kjernen av dei sant truande som skal vinne heile kyrkjelyden for seg. Folkekyrkja vart

dermed primært oppfatta som misjonsmark. Dette synet på folkekyrkja skulle lenge vere dominerande i norsk samanheng.

GUSTAV JENSEN

Det johnsonske synet vart ført vidare av Gustav Jensen (d. 1922), den sentrale norske pastoralteologen og liturgikaren i siste del av 1800-talet og byrjinga av 1900-talet. Jensen var hovudlærer (rektor) på praktikum i to periodar, først frå 1881-1888 og sidan frå 1895-1902, deretter stiftsprost i Kristiania. I motsetnad til Johnson nyttar Jensen folkekyrkjeomgrepet. I *Afhandlinger om Gudstjeneste og Menighedsliv* (1887) skriv han at det framleis er ”folkekirkelege Tider”, der dei fleste i folket er kristne. Folket som heilskap ønskjer framleis å vere eit kristent folk og mange er framleis knytte med tette band til kyrkja og kyrkjelydane. Difor meiner Jensen at dei folkekyrkjelege kyrkjelydane framleis er ”den lovlige Form for Kristi Kirke hos os”. Men det heftar like fullt ein klar ufullkommenskap ved folkekyrkja. Hos Jensen er grunnane stort sett dei same som hos Johnson. Folkekyrkja omfattar nemleg ”Folkets store Mængde”, og det vil difor alltid vere ”mange syge og sovende Lemmer” som ”vil drage det hele Kristen- og Kirkeliv nedover og verdsliggjøre det.” Strategien for Jensen for å motverke dette, er ”menighedsdannelse” innanfor dei folkekyrkjelege kyrkjelydane som siktar på omvendning. Folkekyrkja må freiste å skape person-

lege, levande kristne som utgjer ”en inderste, hellig Kreds om Prædeikestolen og Nadverdbordet, Menighedens faste Væsen og Kjerne.”

Som hos Johnson plederer Jensen for ein misjonsstrategi, med utgangspunkt i ein kyrkjelydskjerne. Målet er, seier han, å skape medvitne og avgjorte kristne som utgjer ”den levende og troende Menighed inden Sognet”.

FOLKEKYRKJE SOM NASJONALKYRKJE

På norsk mark var det mot slutten av 1800-talet at folkekyrkjeomgrepet vart teken i bruk. Kring hundreårsskiftet har det kome i allmenn bruk. Delvis ser det ut til å ha samanheng med den framveksande religiøse nasjonalismen fram mot unionsoppløysinga. Hos til dømes grundtvigianaren W. A. Wexelsen (d. 1909), kyrkjestaysråd og seinare biskop, finst ei klar kopling mellom folkekyrkje og nasjon. I eit skriv til prestar og kyrkjelydar ved nyttår 1901 skriv han om ”den Velsignelse, den Enhedens og Samlingens Styrke”, som folkekyrkja gjev nasjonen. Folkekyrkja blir her tillagt ei integrerande rolle i nasjonen sitt liv. Vesentleg er den tusenårige kristne tradisjonen som folkekyrkja er berar av og representerer.

”FRI FOLKEKIRKE”

Etter hundreårsskiftet vart folkekyrkjeomgrepet markert i samband med framlegget om ei ”fri folkekirke. I 1902 argumenterte presten og grundtvigi-

anaren Christopher Bruun (d. 1920) for ”en fuldstændig opløsning af statskirken og opprettelse af en fri kirke. Han argumenterte for at Den norske kyrkja måtte bli ei ”fri folkekirke” med ein eigen organisasjon, løyst frå ”uværdige lænker”. Gjennom ei omorganisering frå statskyrkje til frikyrkje meinte han at folk igjen ville få auge for at det verkeleg fanst ei Jesu Kristi kyrkje og ikkje berre eit statskyrkjevesen. Bruun hadde ein visjon om ”Norges frie folkekirke” som kunne lyse ut over heile landet. Men det var først nokre år seinare at tanken fekk gjennomslag.

I 1906 vekte jusprofessor Absalon Taranger (d. 1931) merksemd gjennom ein artikkelserie under overskrifta ”Statsreligion eller fri Folkekirke”. Den norske kyrkja måtte få full fri-dom frå staten, fordi verdslege, statlege organ ikkje er eigna til å styre kyrkja. ”Kirkens Bekjendelseskrav” og ”Statens Tolerancekrav” stod her mot kvarandre. Taranger la vekt på at dette ikkje var eit åtak på folkekyrkja. ”Vi vil ikke Folkekirken til livs, men vi vil Folkekirkens Statsstyre til livs. Vi vil have et virkelig Kirkestyre, ikke noget Statskirkestyre”, hevda han. Det var ein klar forskjell mellom Bruun og Taranger i synet på folkekyrkja. Bruun som var grundtvigianar hadde folkekyrkja som eit normativt ideal: ”Gud vil have folkekirker”. Ikkje minst er folkekyrkja eit bidrag til kulturutviklinga, ei oppgåve som er gjeven den av Gud.

Dette kan kyrkja gjere som frikyrkje – men den må samstundes vere folkekyrkje. For indremisjonsmannen Taranger var ikkje kyrkja først og fremst folkekyrkje, men vedkjenningskyrkje. Det var for å realisere vedkjenningskravet at kyrkja måtte bli frikyrkje, skilt frå staten. Kyrkjestyret måtte liggje i hendene på dei som var forplikta på den kyrkjelege vedkjenninga, noko ikkje var tilfelle i det statlege kyrkjestyret, i regjering og Storting.

Dermed er det ikkje vanskeleg å sjå at Taranger førte vidare tenkinga om ein kyrkjelydskjerne som avgjerande i folkekyrkja. Berre dei aktive kyrkje-medlemmane, dei sant truande i kyrkjelyden, er eigna til å styre kyrkja.

Denne spenninga mellom dei aktivt truande (Gudsfolket) og folket (dei ikkje-gjenfødde) i folkekyrkja har prega norsk kyrkjedebatt – også inn i det 20. hundreåret. Denne dikotomien finn ein kanskje tydelegast uttrykt hos Ludvig Hope (d. 1954), forkyntar og også ein periode generalsekretær i Kinamisjonsforbundet (no: Norsk Luthersk Misjonssamband). Hope var oppteken å skilje mellom folkekyrkja og ”Guds folk”. Dei måtte ikkje blandast saman. I motsetnad til folkekyrkja var ”Guds folk” den sanne og eigentlege kyrkjelyden. Den norske kyrkja var ein statsinstitusjon og inga kyrkje. Folkekyrkja var ei folkepedagogisk innretning, det ”stillas” som dei truande nytta når det bygde Guds rike.

OPPSUMMERING

Føremålet i dette føredraget har vore å gje nokre strekar i utviklinga av folkekyrkjeomgrepet – frå opphavet inn- anfor tysk protestantisme tidleg på 1800-talet (Schleiermacher) og inn på 1900-talet. Ulike tydingar har vore i bruk. Ulike perspektiv og dimensjonar ved folkekyrkja har vore lagt vekt på til ulike tider. Folkekyrkja har vore nytta om ei kyrkje som i vesentleg grad omfattar heile folket, og som ser si oppgåve å vere sendt med evangeliet til heile folket. Tradisjons- og historiedimensjonen har vore viktig i samanheng med bruken av folkekyrkjeomgrepet. I norsk samanheng ser ein det kanskje tydeligast i samband med gjennombrøtet for ein religiøs nasjonalisme kring 1900. Eit misjonsorientert folkekyrkjeomgrep (folkekyrkja som misjonsmark) fekk i Tyskland gjennomslag gjennom Wicherns indremisjonsprogram, og har hatt stor innverknad på kyrkjesynet i norsk samanheng.

Litteratur

Eckerdal, Jan: *Folkkyrkans kropp. Einar Billings ekklesiologi i postsekulär belysning*. Skellefteå 2012.

Elstad, Hallgeir: «...en Kraft og et Salt i Menigheden». *Ein studie av dei såkalla 'johnsonske prestane' i siste halvpart av 1800-talet i Noreg*. Oslo 2000.

Elstad, Hallgeir: "Hundre års debatt om stat og kyrkje i Noreg. Frå Christopher Bruun til Rigmor Aasrud". I: *Syn og Segn* 3/2010.

Hein, Marin: "Volkskirche". I: Betz, Hans Dieter et al. (Hg.): *Religion in Geschichte und Gegenwart*. Band 8. Tübingen 2005.

Huber, Wolfgang: "Volkskirche. I. Systematisch-theologisch". I: Müller, Gerhard (Hg.): *Theologische Realenzyklopädie*. Band 35. Berlin 2003.

Montgomery, Ingun og Tarald Rasmussen: "Folkekirken i historisk perspektiv: Tyskland og Skandinavia". I: Sandvik, Bjørn (red.): *Folkekirken – status og strategier*. Oslo 1988.

Müller, Gerhard (Hg.): *Theologische Realenzyklopädie*. Band 35. Berlin 2003.

Nicolaisen, Carsten (Hg.): *Nordische und deutsche Kirchen im 20. Jahrhundert*. Göttingen 1982.

Oftestad, Bernt T.: "Fra "forgård" til "helligdom". Folkekirken i Ole Hallesbys og Ludvig Hopes vekkelsesteologi". I: Sandvik, Bjørn (red.): *Folkekirken – status og strategier*. Oslo 1988.

Pontoppidan Thyssen, Anders: "Die volkskirchliche Tradition in Skandinavien". I: Nicolaisen, Carsten (Hg.): *Nordische und deutsche Kirchen im 20. Jahrhundert*. Göttingen 1982.

Raun Iversen, Hans: *Ånd og livsform. Husliv, folkeliv og kirkeliv hos Grundtvig og sidenhen*. Århus 1987.

Rendtorff, Trutz: "Volkskirche in Deutschland". I: Nicolaisen, Carsten (Hg.): *Nordische und deutsche Kirchen im 20. Jahrhundert*. Göttingen 1982.

Sandvik, Bjørn (red.): *Folkekirken – status og strategier*. Oslo 1988.

Schröer, Henning: "Volkskirche. II. Praktisch-theologisch". I: Müller, Gerhard (Hg.): *Theologische Realenzyklopädie*. Band 35. Berlin 2003.

DEN NORSKE FOLKEKIRKEN

Jeg gjør oppmerksom på at dette er skrevet som et litt løst forelesningsmanuskript, og ikke som en artikkel

Vidar L. Haanes
Rektor MF, professor i kirkehistorie
vidar.l.haanes@mf.no

Jeg tar utgangspunkt i sakspapirene utsendt til Kirkemøtets kommende behandling av saken "Ny Kirkeordning etter 2013" (KM 05/13). Her heter det i avsnitt 2.3 Kirken som folkekirke:

I den nye paragraf 16 i Grunnloven heter det om Den norske kirke: Den norske kirke, en evangelisk-luthersk Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten. Paragrafen tydeliggjør for det første at Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke. Dette innebærer en konfesjonell bestemmelse av kirken som en luthersk kirke. For det andre fremhever paragrafen at kirken «forbliver Norges Folkekirke». Uttrykket «forbliver» understreker kontinuitet i forholdet mellom kirke og folk uavhengig av den endring som har skjedd i statsforfatningen gjennom grunnlovsendringene 21. mai 2012.

Uttrykket «Norges Folkekirke» kan tolkes i ulike retninger. Følgende dimensjoner betegnes ofte som byggesteiner i forståelsen av folkekirkebegrepet:

- Kirken er landsdekkende og skal være tilstede i alle deler av landet.
- Kirken er «åpen»/ «alminnelig» og må ivareta mangfoldet.
- Dåp er eneste medlemskriterium i kirken.
- Kirken er en demokratisk organisasjon.

NOEN TANKEVEKKERE:

Kan begrepet folkekirke forstås kirkerettslig? Er det en konsekvens av dets innføring i grunnloven at vi må se det som et kirkerettslig begrep: Kirken skal – prinsipielt og rettslig – være folkekirke? Skal kirkeretten i så fall sikre folkekirkens åpenhet?

Hva med begrepet "folkekirke" brukt sammenstilt, som "fri folkekirke" eller "selvstyrt folkekirke" – som vi finner utstrakt bruk av i debattene gjennom det meste av det 20. århundre, ikke minst i forbindelse med unionsoppløsningen i 1905 og Kirkekommisjonen av 1908?

Hvem holder oppe folkekirken? Hvordan ivaretas mangfoldet? Hvorfor tenker man så lett at folkekirke står i motsetning til et sterkt og aktivt lekfolk,

eller en aktiv menighetskjerne?

Hvem representerte “folkekirken” i det 19. århundret? Var det embetsprestene eller de som kjempet frem lekfolkets rett til å engasjere seg i menighetsliv og frivillig arbeid? Det kan nevnes at de første prestemøtene ble avholdt i forbindelse med Det norske misjons-selskaps generalforsamlinger, der 50-70 prester uansett var samlet.

Arne Fjellbu, domprosten i Trondheim, uttalte i sitt kjente foredrag på presteforeningens generalforsamling like etter krigen at “alt som angår folket angår kirken”. Men slike utsagn ble snart stemplet som kirkelig triumfalisme av ledende arbeiderpartipolitikere.. (“Den smak for makt...”)

HVA ER FOLKEKIRKEN?

Man kan skille mellom tre ulike bruk av ordet folkekirke: kirkehistorisk, sosiologisk og missiologisk (Jf. Birger Løvlie: *Kirke, stat og folk i en etterkrigstid*, 1996).

KIRKEHISTORISK:

Kirken som religiøs ramme rundt det nasjonale folkefellesskap, enheten mellom kirke og folk.

Har vært oppfattet som selvsagt for en statskirke – men hva skjer nå statskirken avvikles. Hvordan kan en kirke være folkekirke uten å være statskirke?

(Jf. Kjell Blücker: *The Church as Nation*. Skildrer folkhemmets ekklesio-logi i svensk kontekst).

SOSIOLOGISK:

Den nordiske tradisjonen, det religiøse samfunn nesten alle landets borgere innlemmes i, og som gir religiøs service til landets innbyggere, både til den minoritet som er religiøst aktive, og den majoritet som sjelden eller aldri søker kontakt med denne kirken, annet enn ved dåp og begravelser... (Four wheel Christianity). Inkl. Nasjons-legitimerende ritualer, åpning av Stortinget, offentlige sørgemarkeringer etc. (Jf. Knut Lundbys artikkel i Göran Gustafsson: *Religiøs Förändring i Norden 1930-80*, Liber 1985)

MISSIOLOGISK ELLER TEOLOGISK

Her bruker man begrepet om “kirken i og blant folket” – mer enn “kirken bestående av folket”, og da som et program: kirken skal være kirke for og nå ut til folket. Man skiller klart mellom kirken og folket/nasjonen.

FOLKEKIRKEN I NORSK KONTEKST

Vi skal i det følgende se på folkekirkebegrepet, slik det er blitt forstått av ulike norske aktører:

Gustav Jensen, som var vår viktigste premissleverandør for praktisk teologi og kirketenkning mot slutten av 1800-tallet, behandler folkekirken i sin avhandling *Gudstjeneste og menighetsliv* (1887). Boka ble anbefalt praktikumsstudentene å lese så sent som da jeg tok praktikum 99 år senere – i 1986. (NB – den historiske kontekst for Gustav Jensens avhandling er debatten rundt

innføring av parlamentarismen, og *Opraabet Til Christendommens Venner i vort Land*).

Gustav Jensen var hovedlærer ved Det praktisk teologiske seminar fra 1880-årene til 1902, og deretter stiftsprost i Christiania. Han var den sentrale norske pastoralteolog og en drivende kraft bak revisjonen av kirkens liturgier og salmeboken. Han engasjerte seg så vel i diakonisak som i småkirkebevegelse. For mange ble han selve idealet av en prest. Han var ugift, og gav alt for tjenesten. Gustav Jensens program var “personlig religiøsitet levd ut i et sakramentalt fellesskap”. Man skal ikke bare lære folket, men lære folket å holde Jesu Kristi bud og befalinger, skrev han. Jensen mente at den virkelige kirke – altså den kirke han så i Norge i sin samtid – i sitt gudstjenesteliv ikke samsvarte helt med det samfunnsliv i Gud som er kirkens vesen. Årsaken var folkekirken, som ikke bare omfatter de som bekjenner troen, men som “øker å dra alle inn under sin innflytelse”.

På grunn av den norske folkekirkenes breddevirkning, har gudstjenesten fått en form som ikke fullt ut svarer til det å være kirke, mente Jensen. Han var ikke nødvendigvis motstander av folkekirken, men han satte ord på dens begrensninger. Folkekirkens utvikling innebar at kirkens ordninger ble utsatt for et press som medførte at “kirkens sanne vesen” ikke ble synlig konkretisert i kirkens ordninger. Når kirken går inn i de kulturoppgaver som folkekirken inn-

byr til, vil noe av kirkens kraft settes til side – og nettopp den kraft som “på den høyeste måte bevitner seg i det stadige nattverdsamfunn med den himmelske Herre” (s. 80)

Det er snakk om en akkomodasjonsprosess, skriver Jan Schumacher i en artikkel om Gustav Jensen (HPT 2/1988), der vesentlige sider av ekklesiologien må gi tapt overfor det statskirkelige prinsipp, for institusjonelle former der den folkepedagogiske intensjon rår grunnen. Et annet poeng hos Gustav Jensen er kirkens forhold til det folkelige – i lys av inkarnasjonen. Folkekirke er mer enn en strategi, det er troen på at Kristus inkarneres blant oss mennesker, og at folkelivet ikke er Kristus eller Kristi kirke fremmed, slik Jensen uttrykker det.

Gustav Jensens pastorale program, skriver Schumacher: var ikke kamp mot folkekirken, men å bygge menigheten, de helliges samfunn, i folkekirkens midte (s. 23). Folkekirken gir mulighet til å nå ut over menighetskjernen, til evangelisering på bred front. Men da må samtidig de som gjennom folkekirken vekkes opp til omvendelse og tro ha et rom å flytte inn i, der kirken fremtrer autentisk, slik den egentlig er etter sitt vesen. Det er nærliggende å beskrive denne “misjonerende” folkekirkeforståelse som pietistisk.

De frivillige kristne organisasjonene utviklet dette “rommet”, men ikke slik Gustav Jensen hadde ønsket – som et sakramentalt fellesskap i folkekirkens

midte, men mer som et felleskap ved Ordet, bønner og tjenesten for andre. Bedehusfellesskapet ble snarere et alternativ til kjernemenigheten. Dette lå nærmere Gisle Johnsons og Indremisjonens løsning. Men det er mye felles i grunnforståelsen. Hans Nilsen Hauge tenkte likedan med sitt vennsamfunn, med den lille flokken av haugianerne som en surdeig i lokalsamfunnet. Vi finner denne tanken hos Spener, men den er rendyrket blant herrnhuterne (brødrevennene). Folkekirken er som en misjonsmark (en stor usyret deig), og den lille gruppen av brødrevenner er surdeigen. Gustav Jensen så for seg en kjernemenighet – i hans tilfelle en nattverdfeirende kjernemenighet som skulle virke som en surdeig i folkekirken. Gustav Jensen ville gjenreise nattverdgdjstjenesten, og vi må vel si at etter hvert, og særlig de siste tretti år, har man kommet atskillig nærmere Gustav Jensens menighetsideal: En gudstjenestefeirende – ja nattverdfeirende menighet i folkekirkens midte.

Gustav Jensen mente bestemt at folkekirken bare var en fase av kirkens liv i historien, og han hadde neppe sett for seg at folkekirken skulle inn i Grunnloven, sammen med ordet “forbliver”. Det vi vet, skrev Jensen, er at kirken ikke alltid har levd som folkekirke, og de folkekirkelige tider vil sikkert ikke vare ved for all fremtid. Men så lenge den består, er det ikke noen oppgave å bekjempe den. Det er ingen liten sak at folket som helhet blir gjennomtrengt av

evangeliets ånd, at kristendommen kan bevares for folket som helhet. Samtidig er det for Gustav Jensen ingen tvil om at kirken som folkekirke erfarer tap av åndelig kraft. Når tiden kommer for bruddet mellom kirken og flertallet av folket, og det vil måtte komme, vil det helst fylle hjertene til Guds tjenere med sorg – ikke over kirken – som ikke vil lide vesentlig skade ved bruddet, men over folket – for den velsignelse det mister (Jensen 1887, s. 205).

KIRKEKOMMISSJONEN AV 1908

Etter unionsoppløsningen i 1905 ble det mye fokus på kirkereformer, og mange spurte etter “et 1905 også for kirken” (unionsoppløsning fra staten). I 1906 ble “Kirkepartiet” stiftet, og samtidig startet arbeidet for å etablere en ny presteutdannelse (som ble MF). Man startet opp arbeidet med Kirkekommissjonen (av 1908) med store visjoner, men allerede før arbeidet var avsluttet få år senere var ilden sluknet.

Flertallet (Thv. Klaveness) i Kirkekommissjonen av 1908 (som ville beholde statskirken) uttalte “Det er nedlagt i vårt folk et fond av kristelig kunnskap som er det hele folks eieendom, som visstnok for mange har vært og er en død kapital som få eller ingen renter bærer, men som allikevel ikke er verdiløs... .. Skal dette fond bevares for etterslekten, er det av vesentlig betydning at folket bevares samlet i en kirke. Men dermed er en viss forbindelse mellom kirke og stat git.. i vor tid tilhører

staten folket. Tilhører nu også kirken folket, kommer disse samfund i et forhold til hverandre som naturlig og nødvendig avføder ordninger hvori de møtes i felles interesse og samvirke.” (Thv. Klaveness hadde sammen med Chr. Bruun startet og drevet tidsskriftet *For Kirke og Kultur* siden 1894, og Bruun var sterkt preget av Grundtvig og den tyske romantikkens (Herders) kobling mellom religion og folkeliv. Hos dem begge spille folkekirken en tydelig nasjonal rolle).

Men også mindretallet i Kirkekommissjonen, representert ved Bernt Støylen, holdt fast ved folkekirkebegrepet: “Vor kirkes egenskap av folkekirke beror hovedsakelig derpå at den anerkjenner som sine lovlige medlemmer og derpå også antar seg alle dem som ved den hellige dåp er innlemmet i den, og ikke senere har meldt seg ut”.

Mindretallet mente at folkekirken både er et ytre, synlig felleskap av de døpte – altså en institusjon, og samfunnet av de troende, og slik et verk av DHÅ – kirke, *to kyriakon*, som hører Herren til... “Når vi har det syn på folkekirken, at den både etter sit vesen “hører Herren til” – og at den gjennom det rene evangelium og Herrens egne sakramenter virker som en åndelig kraftkilde, da blir det os umulig at opgi den...” (s.299)

I tillegg hadde den frivillige reformbevegelsens leder, jus-professor Absalon Taranger, også plass i Kirkekommissjonen av 1908. Hans syn, som hadde stor støtte i 1905, ble han

stående alene om i kommisjonen da den avleverte sitt arbeid i 1911: nemlig at Dnk skulle fremstå som selvstendig folkekirke, uten rettslig binding til staten.

Andre siden hadde også sin Einzelgänger – i professor Lyder Brun ved TF, som hadde et religiøst-individualistisk, nærmest spiritualistisk kirkesyn: “Samfundet av personlig troende som henter sit liv fra Guds ord og sakramenter kan ikke organiseres som en ytre korporation – det handler derfor om ordningen av en folkekirke som setter seg som mål å utvikle og vekke det kristelige sindelag innen det hele folk. Denne kirke vil best sikre og fremme den enkelte personligheds frie kristelige liv og arbeid...”

HVA MED MF-PRESTENE? ..

Flere av MFs grunnleggere og støttespillere var tilhengere av den frie folkekirken, men ved MF var ikke dette et spesielt viktig punkt på agendaen – og etter 1920 ble det stadig mindre viktig. Gabriel Skagestad, MFs første praktikumsrektor – og senere biskop i Stavanger, illustrerer utviklingen. Tidlig på 1900-tallet hadde han nærmest en voluntaristisk kirkeforståelse, ikke helt ulik Gustav Jensens, med en troende menighetskjerne og den frivillige sammenslutningen til menighetsfellesskapet. Men da han i 1930 utgav sin Pastorallære (som han hadde forelest siden 1926), taler han varmt for en pedagogisk orientert folkekirkemodell. Dette utvikles videre i et foredrag på

PFs gen.fors i 1932. "Det gamle folkekirkeideal: kirkelig folkepedagogi" Men nå – i demokratiets tidsalder lar det seg ikke opprettholde fullt ut: man kan ikke fortsatt ha som mål å skape en kristenhet av det norske folk. Men har gir ikke opp folkekirketanken, han bare innser dens begrensninger... Men ingen taler lenger om fri folkekirke...

Forholdet mellom embetskirken og kristenfolket var temmelig problemfritt på 1930-tallet. Organisasjonene sto i grunnen for menighetsarbeidet, mens prestene tok seg av gudstjenestene. La meg bruke som eksempel Menighetsrådet ved domkirken i Kristiansand som utgav et 52 siders skrift i forbindelse med kirkens 50-årsjubileum i 1935. Det inneholder en kort hilsen av biskop Maroni, et par siders statistikk, med oversikt over biskopene i Agder, prestene ved Domkirken, medhjelpere og menighetsråd, og en omtale av kirkens eksteriør og interiør. Men tre fjerdedeler av boken handler om kirkens arbeid under overskriften: "Fra det frivillige kristelige arbeid i Kristiansand, meddelt ved de frivillige organisasjoner". Så følger de alle sammen, 25 kristne organisasjoner, 26 kvinneforeninger, 13 ungdomsforeninger, 12 barneforeninger. Det spenner fra Indremisjon og ytre misjonselskaper, til Sjømannsmisjonen, Blåkors, søndagsskolene, Ynglingeforeningen, KFUM, Omstreifermisjonen, Finnemisjonen, Bibelselskapet og Menighetsfakultetet. Diakoni og menighetspleie nevnes til

slutt på under en halv side. Som slutningsord sies det igjen: "Menighetsrådet i Domkirken framlegger denne beretning 18. mars 1935. Dette skriftet er ment som et lite uttrykk for kirkens arbeid og livet i menigheten. Så meget kan vi legge frem i statistikk. Men hva der ikke kan rummes i tall, det er den troeskraft som ligger bakom alt arbeid, og den kjærlighet som gjennomgløder det hele".

Kommisjonene på 60-tallet la mindre vekt på folkekirketanken, og var tydelige på å avvise enheten mellom kirke og folk – altså den sosiologiske folkekirketanken. Men man finner klare elementer av det teologiske: at kirken skal nå hele folket med evangeliet. Arbeidskirkene og tanken om kirkereformer dukket opp igjen. Hvordan kunne man gjenvinne det aktive gudstjenestefeiende kirkefolk. Konkret betyr vel det at folkekirkebegrepet underordnes bekjennelseskirkebegrepet.

Men så, etter 1973, snur det igjen – og det blir viktigere å bevare den folkekirkelige struktur, og dette fremheves også fra regjeringen: som påpeker kirkens betydning for folket... og samtidig statens ansvar for å bevare kirken som normativ fellesverdi, nasjonalt og kulturelt.

Det teologiske og ekklesiologiske spørsmål fra 1975 (NOU 1975: Om den norske kirke og staten) – har vært om kirken skal være folkekirke – eventuelt statskirke og/eller trossamfunn. (Flertallet i) Sivertsen-utvalget an-

befalte da statskirken avløst av en fra staten fristilt, selvstyrt folkekirke, men at endringene skulle skje gradvis i takt med den kirkelige og folkelige opinion (NOU 75: 30, s.199). For Sivertsen-utvalget hadde det i 1973 handlet om trusselen mot bekjennelseskirken. Man fryktet at en evangelisk luthersk kirke skulle styres av en livssynspluralistisk stat. Derfor holdt man fast ved at Den norske kirke som trossamfunn hadde rett til å styre seg selv. Men man avviste ikke den folkekirkelige dimensjon ved kirken.

Uttalelsene fra MF og TF i høringsrunden til NOU 1975 er samstemte i at Dnk bør forbli folkekirke, de er også samstemte i at utredningen ikke holdt mål ekklesiologisk, MF fordi de definerer folkekirke missiologisk – folkesamfunnet er ikke kirkens grunnlag, og folkeflertallet er ikke det som bestemmer i kirken – men folkekirke er et program, som tar sikte på å nå hele folket med evangeliet. Samtidig støtter MF klart tanken om at dåpen er eneste medlemskriterium – og eneste kriterium for stemmerett og valgbarhet i kirkelige valg. Så i dette spørsmål var fakultetene enige. TF avviste det mest av det som var skrevet i Sivertsen-utvalget og i det frivillige kirkelige landsmøte i 73... - som jo fyller mye av innholdet i Statskirke utredningen. For eksempel begrepet “kirken selv”, eller “kirkens egenart” – alle slike begreper gav inntrykk av en falsk atskillelse av kirken og verden, som tenderer til å gjøre kirken som or-

ganisasjon til noe atskilt fra verden.

Stortingsmeldingen Om stat og kirke (st.m.40, 1980) videreførte langt på vei TFs kritikk mot ekklesiologien i Sivertsen-utvalget og det frivillige kirkelige landsmøte av 1973. Man kan si at Stortingsmeldingen støtter seg til TFs syn, mot det store flertall av utredningene knyttet til det frivillige reformarbeidet på 1960- og 70-tallet. I St.meldingens kap III “Statskirke eller fri(e) folkekirke (r)” sies det at man antar opinionen er atskillig mindre innstilt på å avskaffe statskirken enn fem år tidligere. Man refererer her til Sivertsen-utvalget, som sitert ovenfor, at “endringene skulle skje gradvis i takt med den kirkelige og folkelige opinion”. Stortingsmeldingen fortsetter: “En sosialt engasjert, en varm, åpen kirke er hva dagen og morgendagen i særlig grad trenger. Jo mer den fungerer nettopp slik: åpen, det vil si jo åpnere den i ånd og sannhet selv gjør seg, desto mer vil den også hva de fleste kirketilhørige sier og sikkert oppriktig mener: nemlig en folkekirke” (St.m. 40, 1980, s.79).

Hva var motsetningen til denne engasjerte, varme, åpne kirken? Jo det kommer også frem, målbåret av statsråd Einar Førde: nemlig en lukket, geistlig, teologisk dominert og elitestyrt kirke.

I høringsuttalelsen til St meld 40 (1980) gir Det frivillige kirkerådet en beskrivelse av Den norske kirke som vi kan kjenne igjen i kirkens selvforståelse frem til i dag:

- Dnk er et eget trossamfunn, hvor

kirken og de enkelte menigheter anerkjennes som egne rettssubjekter, forpliktet av lovlig valgte organer.

- Dnk er en bekjennelseskirke – hvor kirkens tjenere og valgte organer er forpliktet på å utføre sitt arbeid i troskap mot kirkens ære.

- Dnk er en folkekirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap.

- Kirken bygger på lokalmenigheten.

- Den nære samhörigheten mellom kirke, stat og samfunn bør fortsatt markeres i lovverket.

La oss så gå tilbake til der jeg startet, med saksfremlegget til Kirkemøtets behandling av Ny Kirkeordning (april 2013). Her sies det:

“Følgende forståelse av folkekirke er nedfelt i St meld 17 (2007-2008): Folkekirke er en betegnelse som blir nytet både om den kirke vi har og om en kirke som er løsrevet fra staten. Med folkekirke menes en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket. Motsetningen til folkekirken blir da en kirke hvor det i tillegg til dåpen kreves personlige kvalifikasjoner eller erklæringer for å kunne bli medlem eller ha stemmerett i kirken. Det kan heller ikke være tvil om at for store deler av folket står også uttrykket folkekirken for en kirke hvor mennesker får ta del i kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon og vigsel uten at det stilles krav til deres personlige trosforhold.”

Det er påfallende at man i sakspapirene til Kirkemøtet siterer St meld

17 (2007-2008), som igjen ikke gjør noe annet enn å sitere ordrett fra KUF-komiteens innstilling til St meld 40 fra 1980. Dette er nettopp et politisk fundert syn på folkekirken, og ikke en gjengivelse av Den norske kirkes selvforståelse, verken i 1980 eller i 2007. I 1988 behandlet Kirkemøtet spørsmålet om sin selvforståelse, og uttalte da at folkekirke, teologisk forstått, handler om at Kirken skal være kirke for hele folket. Folket er gjenstand for kirkens arbeid, ikke premissleverandør. Kirkemøtets vedtak definerte Dnk som (også) en åpen, evangelisk luthersk folkekirke. Det var stor oppmerksomhet knyttet til folkekirkebegrepet nettopp i 1988, og det utkom både bøker, antologier og artikler om folkekirken dette året. (Se for eksempel Montgomery og Rasmussen: *Folkekirken – status og strategier* Presteforeningens bibliotek, 1988). Per Lønning uttalte med rette at en teologisk vurdering av folkekirken ikke kunne skje uten en omfattende og åpen kirkelig samtidsanalyse. Og videre: “Et tid- og stedløst folkekirkebegrep er et slag i luften” (“Folkekirke i dagens verden”, publisert i festskriftet til seg selv). Men denne åpne og omfattende samtidsanalysen kom vel knapt. Saken er gyldig også i dag, når vi nå skal fylle Grunnlovens folkekirkebegrep med innhold. Vi har en ny situasjon, demografisk, både fra 1887 og advarene fra Gustav Jensen om at folkekirkens tid vil være ute fordi den omfatter en stadig mindre del av folket, og fra

1988 – da et massivt flertall av folket fortsatt var medlemmer av statskirken. Gudstjenestedeltakelsen er nok lavere, men engasjementet hos de som deltar er samtidig atskillig høyere.

Samme år, i 1988, kom Andreas Aarflots bok *Let the Church be Church* ut (norsk, lett redigert utgave to år senere). Her skriver Aarflot om folkekirken som program og realitet.

Aarflot er tydelig på sitt “Ja til folkekirken”. Han slår fast at det er på høy tid å sette temaet folkekirken på dagsordenen for alvor. “Folkekirken er ikke en ontologisk størrelse”, sier Aarflot, “en kirke som består av folket” – men “en teleologisk bestemmelse av kirken - at dens mål og hensikt er å nå ut til hele folket.” Det er tydelige elementer av Gustav Jensens kirkeforståelse i det Aarflot skriver. Aarflot vil ikke argumentere for at folkekirken er en ideell kirkeordning, men den har en relativberettigelse, og den er utvilsomt en tjenlig kirkeordning. Ikke minst i den grad den bidrar til at kirken når ut til folket med evangeliet.

Aarflot har altså en teologisk (mis-siologisk) forståelse av folkekirken, selv om han klart overskrider den pietistiske/herrnhutiske modellen om kjerne-menigheten som surdeig. For Aarflot er det fullt mulig å være både folkekirke og trossamfunn på samme tid. Kirken må ikke “tilpasse seg en uprofilert folkere-ligjøstet som hindrer dens evangeliske karakter og å være salt og kraft i samfunnet”. Men den må også “være på vakt

mot å bli et instrument for en politisk basert religionsforståelse – der verdiene rangeres etter hvilken betydning de kan ha for utvikling av velferdssamfunnet...”

I den norske utgaven (La kirken være kirke) gir Aarflot sine pregnante definisjoner av kirken:

Bekjennelseskirke i sine aktiviteter og folkekirke i sine forventninger.

Bekjennelseskirke i sin sendelse og folkekirke i sin innhøstning.

Jeg tror det er mulig å holde fast ved flere sider av kirkens vesen samtidig, slik Dnk faktisk gjør selv i sitt visjonsdokument – at den er en “bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke”.

Folkekirken skal også være bekjennelseskirke, men ikke en elitekirke eller dogmekirke. Folkekirken skal være inkluderende, men ikke irrelevant, ikke konturløs.

SÅ NOEN TANKEVEKKERE OGSÅ TIL SLUTT:

Dersom premissene for å definere innholdet i folkekirkebegrepet er lagt av politikere, blir da folkekirken – i Grunnlovens bruk av ordet – en slags statskirke light? Samtidig kan vi være takknemlige over at Den norske kirke, som folkekirke, fortsatt har tydelig tverrpolitisk støtte. (Så lenge man ikke overmannes av styringsiver).

Er ikke det å være folkekirke knyttet til kirken lokalt? Handler det mest om

å ivareta ritualefunksjonene ved nasjonal sorg og glede? Hvordan kan menigheten lokalt være folkekirke?

Her er det viktig å nevne trosopp-læringsarbeidet, som nettopp bidrar til å forene krefter lokalt så lokalkirken kan være folkekirke på sitt sted. Men det å være folkekirke lokalt innebærer at vi må respektere og akseptere at det vil være forskjeller mellom Stavanger, Elverum og indre Oslo by når folkekirken skal realiseres. Spørsmålet vil være: Hvordan være folkekirke og bekjennelseskirke her på dette sted? Hvordan oppfylle kirkens formål her?

Siterte kilder:

Gustav Jensen: *Afhandling om Gudstjeneste og menighetsliv*, 1887

Per Lønning: Folkekirke i dagens verden, i: *Tjeneste – tro og tanke*. FS til Per Lønning, 1988

Birger Løvlie: *Kirke, stat og folk i en etterkrigstid*, 1996

Ingunn Montgomery og Tarald Rasmussen: *Folkekirken – status og strategier* Presteforeningens bibliotek, 1988

Jan Schumacher: "Folkekirke og nattverdmenighet hos Gustav Jensen" (*Halvårsskrift for praktisk teologi* 2/1988).

Gabriel Skagestad: *Pastorallære*, 1930

Andreas Aarflot: *La kirken være kirke*, 1990 (på engelsk 1988).

FOLKEKIRKEN I ØKUMENISK SAMMENHENG

Innledning under Teologisk nemnds seminar 21.3.2013 v/ Stephanie Dietrich

Stephanie Dietrich
Førsteamanuensis, Diakonhjemmet
dietrich@diakonhjemmet.no

I denne innledningen ønsker jeg å bidra med noen impulser til forståelsen av "folkekirke" fra den økumeniske sammenheng.

Folkekirkebegrepet er nytt som begrep i revidert norsk grunnlov fra mai 2012 (§16). I kirkelige dokumenter, slik som saksdokumentet til KM 05/13 (Ny kirkeordning etter 2013), tolkes begrepet som uttrykk for at kirken er landsdekkende, "åpen/alminnelig", ivaretar mangfoldet, med dåp som eneste medlemskriteriet og at den er demokratisk organisert (KM 05/13, 10-11). Denne tolkningen ligger tett opp mot det St meld 17 (2007-2008) skisserer, der folkekirken i tillegg knyttes til en majoritets- og territorialtenkning og som uttrykk for et trossamfunn som ikke stiller krav om et "personlig trosforhold" (St.meld.17). Det er også interessant at grunnloven knytter forståelsen av Dnk som folkekirke direkte til

de økonomiske forholdene for kirken: Dnk understøttes "som saadan"- som *folkekirke*- av staten.

Men er denne tolkningen av "folkekirke" entydig og tilstrekkelig? Skal vi virkelig overta den ukritisk?

I vår sammenheng er det viktig å påpeke at kirken nå på nytt har sjansen til å reflektere over sin egen selvforståelse, og *sin egen tolkning* av folkekirkebegrepet. Det er ikke gitt at statens tolkning er den tolkningen Dnk skal overta uforbeholdent og i sin helhet. Etter min mening har Dnk nå en gyllen anledning til å gjennomtenke hva det innebærer å være folkekirke, og se *fremtidsrettet* på sin identitet og sitt oppdrag. Den statlige fortolkningen av hva det innebærer at Dnk er folkekirke kan med fordel belyses kritisk og utvides. For å kunne gjøre det bør man ikke bare ha en intern diskurs, men også hente inspirasjon fra våre søsterkirker nasjonalt og internasjonalt.

Tolkningen av forståelsen av Dnk som *folkekirke* er ikke gitt. Dnk er fol-

kekirke på en annen måte enn Den danske kirken, som fortsatt er tett bundet opp mot staten, og også på en annen måte enn sine søsterkirker på kontinentet. Det er derfor betimelig å vurdere Den norske kirkes egen forståelse og tolkning av dette begrepet på det nåværende tidspunkt, og fylle det med meningsbærende innhold.

FOLKEKIRKEBEGREPET- ØKUMENISK

Begrepet folkekirke brukes noen ganger i dokumenter fra Kirkenes Verdensråd (Faith and Order) om ekklesiologi, og i den europeiske samtalen om kirkeforståelsen.

I kirkestudiene fra Kirkenes Verdensråd har begrepet en heller negativ konnotasjon, og knyttes til en kirkelig praksis der mange er medlemmer, men få er engasjerte i kirkens liv. Dette anses i stor grad å være et europeisk fenomen, som også beskrives som ”nominell kristendom”, eller kirker som først og fremst forretter såkalte *kasualia* (dåp, konfirmasjon, bryllup, gravferd), uten at dens medlemmer nødvendigvis deltar i noen andre kirkelige aktiviteter eller gir uttrykk for noe eksplisitt tilhørighet til kirken som organisasjon og fellesskap eller personlig tro. I flere av dokumentene der en slik praksis knyttes til begrepet folkekirke, oppfordres kirkene til mer aktivt å fokusere dåpsopplæring og gjennomtenke sin dåpspraksis, i samsvar med det Dnk har fokusert på de senere år med

sitt trosopplæringsprogram.

En konsekvens av den europeiske folkekirketradisjonen har vært at kirkenes konfesjonelle og nasjonale identitet har blitt videreført til land i det globale sør gjennom kolonialisering og misjonsvirksomhet, og ført til at kirkene i Sør til dels frem til i dag bærer preg av den sterke nasjonale selvforståelsen og tradisjonen som preget ”moderkirkene”. Det har også bidratt til at folkekirketradisjonen kan gi negative assosiasjoner i det globale Sør.

Begrepet er diskutert mye i tysk sammenheng, noe mindre i engelskspråklig kontekst. Jeg ønsker derfor i vår sammenheng å hente inn noen impulser fra den tyskspråklige konteksten, i tillegg til at jeg vil se på begrepets implikasjoner i en nasjonal økumenisk kontekst i Norge. Avslutningsvis ønsker jeg å gi noen innspill til hvordan begrepet kan bidra positivt til arbeidet med Den norske kirkes nydefinerte selvforståelse.

FORSKJELLIGE TOLKNINGSMODELLER AV ”FOLKEKIRKEN” I ØKUMENISK SAMMENHENG

I økumenisk sammenheng brukes begrepet på forskjellig vis, og jeg ønsker her å presentere fem av tolkningene begrepet har fått utenfor Norge:

1: Folkekirketradisjonen brukes som en motsetning til frikirkebegrepet. I denne sammenheng legges det ofte vekt på at folkekirken er forpliktet overfor hele samfunnet, ikke bare overfor de

aktive medlemmene. Når hovedvekten legges på kirkens forpliktelse overfor samfunnet og hele befolkningen, legges det ofte stor vekt på kirkens diakonale, pedagogiske og sosiale ansvar som et ansvar for ”hele folket”, i betydningen hele befolkningen. Folkekirken i denne sammenheng er ofte majoritetskirken i et samfunn, som i kraft av sitt store antall medlemmer dekker store deler av landet og dermed også har en naturlig rolle og plass i det offentlige rom. Tolkningen vi finner i saksdokumentene til Kirkemøtet og i Stortingsmeldingene ligger tett opp mot denne modellen.

2: En annen tolkning av folkekirkebegrepet er dens forståelse ut fra misjonsbefalingen fra Mt 28., om ”å gå ut til alle *folkeslag*”. Kirken forstår seg selv som et fellesskap som er sendt av Gud til folket, helt uavhengig av kirkens størrelse. Når Den norske kirke vektlegger sin egen identitet som ”misjonalkirke”, så står det i samsvar med denne tolkningen.

3: En tredje tilnærming til begrepet ligger i vektleggingen av at folkekirken er folkets kirke- i betydningen menighetens kirke, *ikke* prestenes. Ved en slik forståelse legger man vekt på at hele Guds folk sammen er kirken og har ansvar for kirkens avgjørelser. Under henvisning til det allmenne prestedømme legges det i denne tilnærmingen hovedvekt på at kirken er folkets kirke: av folket og for folket. Implisitt ligger det

også en kritikk av kirkens klerikalisering. En slik vektlegging er heller ikke ukjent i norsk sammenheng og kan blant annet også gi seg utslag i kongregasjonalistiske tendenser ved utarbeidelsen av nye kirkelige ordninger.

4: En liknende tilnærming til begrepet tar utgangspunkt i at folkekirken er integrert i samfunnet og verden. Den står ikke i motsetning til folket, men er en del av det. Implisitt kan det også ligge en kritikk av at kirken i altfor stor grad fokuserer på sine dogmer og sitt læregrunnlag, og i for liten grad på dens samfunnsmessige oppdrag. Folkekirken må, i følge denne forståelsen, også være i stand til å integrere utviklingen i vitenskap og kultur og være enda mer åpen for kontinuerlig fornyelse enn den har vært tidligere. Folkekirken blir dermed den kulturåpne kirken.

5: Under nasjonalsosialismen i Tyskland ble begrepet folkekirke brukt for å beskrive den germaniserte kirken, som fornekte sitt forhold til jødedommen og er en del av NS ideologien. I tysk sammenheng brukte man begrepet ”Deutsche Christen”, mens den såkalte ”bekjennende kirken” understreket at kirken aldri er identisk med folket, men er fellesskapet av de troende. Nasjonalsosialistenes bruk av begrepet har ført til at begrepet ”Volkskirche” kan derfor gi negative assosiasjoner i en tyskspråklig sammenheng.

FOLKEKIRKEBEGREPET- INTERNASJONALT

Begrepet folkekirke brukes ofte for majoritetskirkene. Folkekirkebegrepet er et kjernebegrep i dansk sammenheng, der det er blitt selve navnet og kjennetegnet på den evangelisk-lutherske majoritetskirken. Ellers er det brukt nokså ulikt i forskjellige sammenhenger. Veien fra Schleiermachers definisjon til dagens brede tolkning og forståelse er lang.

Det er viktig å holde fast ved at folkekirke ikke er det samme som statskirke eller regionalkirke, på tysk: *Landeskirche*. Begrepet folkekirke kan i noen sammenhenger brukes om kirker som den romersk-katolske kirken i Frankrike, der det ikke er noe form for juridisk binding til staten, men fungerer som en betegnelse for majoritetskirken. I andre sammenhenger er begrepet tett knyttet opp til staten i de respektive land, som for eksempel i Danmark. Folkekirke trenger heller ikke omfatte majoriteten i et samfunn, selv om den ofte er det. (Det finnes for eksempel allerede nå områder i Oslo der det er et mindretall av befolkningen som er medlem i Dnk- som allikevel vil være folkekirken på stedet, på tross av minoritetssituasjonen.)

Det kan være nyttig å se på hvordan søsterkirker i tilsvarende kirkelig situasjon arbeider med sin selvforståelse som folkekirke. Jeg har derfor sett på hvordan begrepet folkekirke brukes i deler av den protestantiske kirken i

Tyskland.

Et eksempel finner vi i den bayerske lutherske kirken som utarbeidet et slags plakat der man profilerer seg selv som folkekirke, og forklarer hva det innebærer (http://www.bayern-evangelisch.de/www/ueber_uns/wir-sind-volkskirche.php). Denne beskrivelsen kan etter min mening være et nyttig eksempel på hvordan folkekirkebegrepet kan tolkes på en meningsbærende måte i dag, og jeg har oversatt hovedmomentene fra deres tekst:

VI SER JA TIL FOLKEKIRKEN

Vi sier ja til folkekirken som vår arv som er vokst frem gjennom historien, som er åpen for fornyelse og velegnet for å kunne møte vårt oppdrag i møte med dagens utfordringer, fordi folkekirken binder sammen pluralitet og profil.

Folkekirken er kirke i offentligheten og i menneskenes livsverden. Den når ut langt og er en ansvarlig aktør i samfunnet. Den tilbyr frihet til å forme troen på en livsnær og personlig måte og samtidig gir den en tilforlatelig ramme for fellesskapet og den enkelte. Folkekirken trenger „die Partizipation vieler“ (manges deltakelse)

På grunnlaget av det ”allmenne prestedømme” satser den evangeliske kirken på at dens medlemmer deltar ved utformingen av det kirkelige liv, på deres ansvar og de mange forskjellige gaver og talenter medlemmene har. Den muliggjør mange forskjellige former

for deltakelse.

Folkekirken tilbyr rom for fornyelse. En evangelisk folkekirke trenger en kontinuerlig fornyelse. Den trenger at dens medlemmer engasjerer seg, den trenger deres overbevisning, mot, kreativitet og initiativ. Folkekirken gir rom for å binde sammen det som har vist seg å være bærekraftig med fleksibilitet og åpenhet for nye former.

FOLKEKIRKEBEGREPET I NORSK KONTEKST

Begrepet folkekirke har ingen lang historie i norsk sammenheng. Den norske kirke har av de andre kirkesamfunn i Norge ofte kun blitt omtalt som statskirken. Mange av frikirkene har da også definert mye av sin egen identitet nettopp i det å *ikke* være statskirke, men frikirke. Det er spennende å se hvilke følger grunnlovsforandringen og skillet mellom stat og kirke har for forholdet mellom Dnk og frikirkene på sikt, og for frikirkenes egen selvforståelse. Mange av frikirkene har definert seg selv i avstand mellom ”den store norske” og dets tette forbindelse med statsmakten. Endringene i grunnloven så langt gir Dnk fortsatt en særstilling i Norge, samtidig som den tette forbindelsen mellom kirken og staten gradvis løses opp. Allikevel er Dnk langt fra å være en frikirke på linje med de andre frikirkene, ikke minst når det gjelder den finansielle og organisatoriske avhengighet til staten. Tiden vil vise om folkekirkebegrepet nå langt på vei vil

erstatte begrepet statskirke i andres omtale av Den norske kirke, og i Dnks egen selvforståelse, og hvilken forståelse frikirkene har av dette begrepet, som en betegnelse for Dnk.

Jeg mener at det derfor er nødvendig for Den norske kirke å arbeide med en egen tolkning av selvforståelsen som ”folkekirke”. Tolkningen er ikke gitt entydig gjennom begrepet, den må innholdsbestemmes. Og i denne sammenhengen kan det være nærliggende og nyttig å se hvordan begrepet kan innholdsbestemmes og blir forstått hos våre søsterkirker.

FOLKEKIRKEN I NORSK SAMMENHENG

Folkekirken er ikke nødvendigvis en kirke der majoriteten av folket er medlem. Å være folkekirke må også være noe mer og noe annet enn en ”folkelig” kirke. Folkekirken er kirke som har *relevans* for befolkningen. I dagens flerkulturelle og flerreligiøse Norge er det misvisende å snakke om folkekirke som kirken der det norske folk tilhører. Man trenger ikke norsk statsborgerskap for å være del av folkekirken.

Etter min mening er det nyttig å ta utgangspunkt i tese 6 av Barmer bekjennelsen fra 1934¹, som sier at det er kirkens oppdrag »die Botschaft von der freien Gnade Gottes auszurichten an alles Volk«, å meddele budskapet om Guds frie nåde til ”alles Volk”; i betydningen alle mennesker som befinner seg i kirkens virkeområde.

Med andre ord: En kirke er folkekirke når den søker å ha relevans for befolkningen, når evangeliet formidles i ord og handling til beste for menneskene i det samfunn man lever i. Det betyr også at folkekirkebegrepet ikke er reservert for Dnk. I deler av Tyskland der for eksempel katolikkene og protestantene lever side om side nokså likeverdige og like store, vil begge omtales som folkekirker. Også i deler av Tyskland der bare en liten del av befolkningen er kirkemedlemmer, som i mange av de østlige delstatene, omtales kirken som folkekirke

Slikt sett mener jeg at kjernebegrep som pluralitet, profil, deltakelse og fornyelse er nyttige når Den norske kirke nå er i ferd med å redefinere seg selv som "folkekirke".

Den norske kirke som folkekirke bør redefinere seg selv med verdier

som åpenhet, fleksibilitet, pluralitet, deltakelse. En kirke som betegnes som folkekirke skal være "*ecclesia semper reformanda*", en kirke i stadig bevegelse, stadig "reformerer seg" og har evnen og viljen til å forandre seg, samtidig som den bygger på og viderefører tradisjonen som en gjenkjennelig og gir en trygg ramme for trosutøvelsen. Det er i denne betydningen folkekirkebegrepet kan være et nyttig redskap i Den norske kirkes arbeid med å finne relevante uttrykksformer og velfungerende organisasjonsmodeller for fremtiden.

Fotnote:

- 1: Der Auftrag der Kirche, in welchem ihre Freiheit gründet, besteht darin, an Christi Statt und also im Dienst seines eigenen Wortes und Werkes durch Predigt und Sakrament die Botschaft von der freien Gnade Gottes auszurichten an alles Volk.“ Barmer bekjennelse, tese 6

OM Å VÆRE FOLKEKIRKE

Kjersti Gautestad Norheim
Kapellan, Birkeland
kjersti.norheim@bergen.kirken.no

Da jeg ble utfordret til å si noe om hva det vil si å være folkekirke i dag, så begynte jeg med å spørre barna mine om hva de tenkte folkekirken var for noe. «Folkekirke,» sa elleveåringen, «det er vel enten en kirke med folk eller et folk med en kirke.» Og om vi nå lar nasjonalkirketanken, et folk med en kirke, ligge, så står vi igjen med en kirke med folk. Men hva betyr det?

Å være kirke med folk. For min egen del ble jeg skikkelig utfordret på dette da jeg jobbet som prest i et menighetsplanteprosjekt i Blystadlia, en liten drabantby ikke så langt fra Oslo. Et boligområde som var flerkulturelt og hvor integreringen ikke alltid hadde gått like bra. Skilsmissestatistikken for området var svært høy. Boligmassen bestod hovedsakelig av rimelige leiligheter, rekkehus og noen få eneboliger. Postkontoret var nedlagt. Nærbutikken overlevde med et nødskrik. Samtidig var dette et fantastisk sted, tett inntil Østmarka og med gode skoler og barnehager. Og så, midt i dette området, et område som de som bor der betegner som stedet hvor Hans Nielsen Hauge gikk forbi, skulle vi være kirke. I første etasje i den eneste

høyblokka feiret vi gudstjenester med air-hockeybord som alter og el-piano som orgel. Og vi ble tvunget til å tenke: «Hva vil det si å være kirke her?» Og i det spørsmålet ligger både spørsmålet om hva det vil si å være kirke og hva det vil si å være kirke her.

I møte med det første spørsmålet gikk vi tilbake til Luther. Vi brukte hans 7 kjennetegn på kirken fra «Om konsilier og kirke» fra 1539. Det handler om Ordet, dåpen, nattverden, nøkkelmakten, tjeneste, bønn og etterfølgelse. Vi tok syv mursteiner, lik dem som høyblokka var bygget av, og skrev og tegnet på dem merket for hver av disse syv kjennetegn. Så laget vi et alter, et bønnealter som stadig stod der og minnet oss om hva det vil si å være kirke.

I møte med det andre spørsmålet derimot: hvem er vi kirke for?, så møtte svaret meg da jeg var på vei hjem fra gudstjeneste. Hver søndag gikk jeg nemlig forbi en gjeng med småbarnsforeldre. De stod ute på lekeplassen mens ungene lekte. De visste nok at det var søndag, men de var langt mer opptatt hvorvidt det var Vålerenga eller Lillestrøm som kom til å vinne i fotball den kvelden, enn av om det var gudstjeneste i nærheten. For meg ble det avgjørende at å være kirke her, er å være kirke for og med dis-

se menneskene. Men hvordan formidler vi da dette, det at det er vi, oss, alle døpte som er kirken her på dette stedet? For oss kom svaret til oss på overraskende vis. For etter at vi jevnlig hadde feiret gudstjenester en stund, startet vi gjennom trosopplæringen nattverdsskolen «HokusPokus». Enkelte som hadde lang erfaring fra arbeid med trosopplæring mente at dette var et smalt og litt marginalet tiltak, kanskje til og med litt for kirkelig, men vi valgte å gjennomføre det. Vi leverte ut invitasjoner og gjorde klar for treffene. Og det var da overraskelsen kom: de som kom med barna sine var gjengen på lekeplassen. Ungene fulgte kurset og lærte om nattverdets fortellinger og etter fire samlinger, ble kurset avsluttet med gudstjeneste. Temaet for gudstjenesten var nattverd og prekenen var kort sagt en oppsummering av kurset. Og så feiret vi nattverd. Barna kom frem og strekte ut hendene. De tok i mot brød og vin. Så kom de voksne. Stille kom de frem, rakte ut hendene og tok imot. Etter gudstjenesten ble vi møtt av foreldre som fortalte at det hadde vært første gang de hadde gått til nattverd. «Jeg har aldri blitt fortalt hva det var» fortalte en av dem. «Men nå vet jeg det, og da kan jo også jeg delta.» Slik fant flere av dem på ulike måter vei inn i det gudstjenestefeirende fellesskapet i høyblokka i Blystadlia.

Kanskje har det tidligere vært sånn at mennesker har følt seg støtt bort fra kirken fordi vi har vært for tydelige,

men jeg tror ikke det er virkeligheten lenger. Min erfaring er at mange holder seg borte fordi de ikke vet helt hva det innebærer. De tør ikke ta det i eie, fordi de opplever ikke å ha fått mandat til det.

Nå er jeg prest i en helt annen kontekst. Birkeland menighet er en stor menighet i Bergen med mange medlemmer og en flott, hvit murkirke hvor mange har lyst til både å gifte seg og døpe barna. Området er under kraftig utbygging og bærer preg av store både økonomiske og materielle ressurser. Likevel er utfordringen den samme her. Hva vil det si å være kirke? Og hva vil det si å være kirke med folk? Og ikke minst leder dette oss videre til spørsmålet om hvordan vi møter alle disse som vi er satt til å være kirke sammen med? Vi har begynt med fredagstaco en fredag i måneden. Der kommer familiene fra babysang. Nå har noen av dem begynt å komme på søndagsskolen og på gudstjenesten. Og hver gang vi feirer nattverd forteller vi at alle er velkommen frem, og at det for dem som ikke er døpt eller av en eller annen grunn ikke ønsker å ta imot brød og vin, så er det mulig å komme frem med armen i kors over brystet, og på den måten ta del i fellesskapet og motta velsignelsen. Dette har vi gjort en stund. Og vi har opplevd at nattverd-deltakelsen øker. Jeg tror at det er viktig å være en kirke som er både tydelig på hva vi er og åpen for alle vi møter. Da blir vi folkekirke. Sammen. ■

OM Å VÆRE FOLKEKIRKE PÅ GRØNLAND

Sunniva Gylver
Prest og stipendiat ved MF
sunniva.gylver@mf.no

Jeg har vært prest i Gamle Oslo i ti år. Og lært nye ting om å være prest og være kirke. Kirken blir til som et synlig og usynlig, lokalt og globalt fellesskap rundt Ord og sakrament. Men det er ikke hele svaret. Konteksten er avgjørende. Hva betyr det å være en åpen, bekjennende, tjenende og misjonerende folkekirke på Grønland? Dette var status da jeg kom dit i 2003: En tredjedel av befolkningen flyttet hvert år. Stor mobilitet, stort mangfold, annerledes tilhørighet. Godt under halvparten av befolkningen var medlem av Dnk., og vi hadde mange frikirkelige fellesskap og 20 moskeer i nabolaget. Barneklubben og ungdomsklubben var dominert av muslimsk barn og ungdom. På skolegudstjenesten før jul var 97% av elevene muslimer, noen sikher, noen buddhister, noen ateister, noen hinduer, noen katolikker, knapt medlemmer i Dnk. i en befolkning på ca. 11.500 mennesker hadde vi 0-3 konfirmanter i året. Når jeg kom ned til

gudstjenesten julaften, duftet det karri og hvitløk i Grønlandsleiret som vanlig, og gata var full av hverdagskleddes mennesker. I løpet av de første åtte årene var det bare ett av parene jeg hadde dåpsamtale med, som hadde planlagt å bli boende på Grønland. Antall gravferder var halvert på få år - og de gikk stort sett fra krematoriet, og ofte med familie utenfra. Vi ble en slags sjømannskirke uten sjø, hvor en god del kommer innom en begrenset stund, og hvor det beste vi kan gjøre er å bidra til å skape gode møteplasser for menneskers tro og liv der og da, som kan gjøre terskelen lavere for å oppsøke andre kirkerom dit de flytter og etablerer seg.

Det er utrolig mange hyggelige mennesker der. Mangfoldet er tydelig for alle sanser: Mange farger, meninger, lukter, smaker. På grunn av mobiliteten var det få tunge tradisjoner i menigheten; lite "slik gjør vi det hos oss." Det stabile element var noen i stab og noen få MR medlemmer - ikke de frivillige generelt sett. Mange som var opptatt av å bygge midlertidig tilhørighet. Høyere bevissthet rundt tro hos noen, pga mangfol-

det rundt. Prestehverdagen var svært annerledes enn det jeg tidligere hadde opplevd - langt mer preget av sjelesorg, religionsdialogisk arbeid og diakonale oppgaver. Både fordi vi var en liten stab, sårbare når det gjaldt frivillighet, en bydel sterkt preget av diakonale behov, og fordi det var rom for en del annet enn de oppgaver jeg var pliktig til å skjønne. Men selv om det var annerledes, var kirken også her et møtested, et helligsted og en tradisjonsbærer. En folkekirke. En kirke av det folket som samles med Gud og med hverandre rundt Ord og sakrament - og som går ut og ER kirke i andre møter (møteplasser) og fellesskap i Gamle Oslo. Men vi kan alltid spørre om folkekirken i Gamle Oslo er tilgjengelig nok, folkelig nok, opptatt nok av å nå alt folket med evangeliet?

HVA BETYR DET Å VÆRE EN ÅPEN, BEKJENNENDE, TJENENDE OG MISJONERENDE KIRKE I GAMLE OSLO?

En åpen kirke i den konteksten betyr for meg en kirke som er åpen for dialog og diapraksis med folk av ulike tro og kultur, folk med ulike og til dels store utfordringer i livet, og mange med fordommer mot institusjonalisert religion. Selv om vi er en bydel med stort etnisk-religiøst mangfold, finnes det på mange arenaer parallelle virkeligheter langs disse skillelinjene, og det trengs møteplasser. Det er krevende, spennende, slitsomt, berikende. Vi får ikke noe gratis, men må stadig legitimere vår

plass i lokalmiljøet. Samtidig har mange en dobbel forventning til kirken - at den både skal være brobygger til andre troende OG være en tradisjonsbærer ift “norsk kulturarv”?

En bekjennende kirke i Gamle Oslo, betyr for meg en kirke som er tydelig på sitt eget ståsted, sine egne erfaringer, sin teologi - og som ikke er redd for å lytte til andres. Flere av mine muslimske venner forteller at de aldri hadde kjent noen etniske nordmenn med en synlig praktiserende tro, før de kom i kontakt med oss. En bekjennende kirke må også være tydelig fordi vi følger folk over kort tid - både tro og livsdeling intensiveres :-).

En tjenende kirke i Gamle Oslo betyr for meg å bygge fellesskap der vi tar inn og tar inn over oss de store utfordringene som mange sliter med. Det handler om å kunne snakke ærlig om våre nederlag eller angster på kirkekaffen. Det handler om å ikke ta inngangspenger, men sette fram en kollektkurv, så folk kan gi etter evne - og alltid presisere at hvis noen får problemer med betaling av konfirmantleir eller annet, så må de ta kontakt og vi finner en løsning. Å være en tjenende kirke i Gamle Oslo handler om å ta på alvor at mange mangler stabile nettverk, og tilby både sjelesorg og ulike møteplasser mest mulig uten krav, terskler og fasade. Og skape muligheter for at mennesker kan få tjene hverandre - uten at de nødvendigvis har så mye å gå på, eller kan love at de er med i fire år framover. Frivillighet i Gamle Oslo-mobiliteten, der mange har lite lokalfor-

ankrete nettverk og bor kort, er kreven-
de. Men det går an! Vi klarte sjelden å få
folk på lister og med i team eller utvalg.
Men når jeg sendte ut en SMS og spurte
hvem som kunne tenke seg og være med
og lage gudstjeneste på søndag, fikk jeg
alltid noen positive svar. Vellykket ellers
med “stuntete” lavterskel-møteplasser
som babysang og kirketacos - der alle
på sett og vis er ad hoc-frivillige.

Å være en misjonerende kirke i
Gamle Oslo betyr for meg å frimodig
dele tro, i ord og enda mer i handling.
Gjerne handling med en synlig signatur
- som en prestegenser eller en hettejak-
ke det står “Grønland kirke” på. Være
kirke i, med og blant venner, naboer,
kollegaer, og fremmede i ens daglige
liv. Min erfaring er at mange muslimer
med minoritetsbakgrunn er opptatt av
om storsamfunn OG kirke har en skjult,
misjonerende agenda (for hhv det seku-
lære og for kristendommen). Samtidig

er det lett å dele tro og annen ikke-reli-
giøs overbevisning - for det gjør mange
andre også.

Å være kirke i Gamle Oslo er å være
kirke på et sted i stadig endring. Da jeg
kom dit, var det helt annerledes enn
det hadde vært noen år tidligere, og
nå, med massiv utbygging og stigende
boligpriser, er bydelen på vei inn i nye
faser. Vi har studenter fra UKT i praksis
og har hatt det i mange år - og tilbake-
meldingen fra lærerne er at det er ingen
studenter som har så mye refleksjoner
rundt hva det er å være kirke, menig-
het og ungdomsarbeider og hva det er
å tro, som de som har vært hos oss. Det
er vi stolte av, selv om vi vet at mange
også synes det er et utfordrende sted å
være kirke. Vi er et utforskende sted for
kirken, og ønsker å være frimodige og
stolte - og konstruktivt selvkritiske - i
forhold til egen praksis.

EN POLITISERT KIRKE?

Artikkelen er en noe bearbejdet kronikk som stod i Dagen 21.5.13

Einar Tjelle
Ass. gen.sek. Mellomkirkelig råd
einar.tjelle@kirken.no

I de kirkelige debattspalter mangler det ikke på de som vil «snakke ned» Den norske kirke med lettvinde ord om «avkristning» og «politisert kirke». Er det nytt at folkekirken tar del i samfunnsdebatten? Selvsagt ikke. I denne korte artikkelen drøfter jeg særlig noen utviklingsstrekk etter andre verdenskrig og fram til i dag.

Økumenisk etterkrigsengasjement

Like etter andre verdenskrig, ble de globale økumeniske organisasjonene etablert; Det lutherske verdensforbund i 1947 og Kirkenes Verdensråd året etter. Sammen med etableringen av FN og menneskerettighetserklæringen, kan dette dels tolkes som kirkenes og verdenssamfunnets motsvar til krigens uhyrligheter. Kirkens Nødhjelp ble også etablert på denne tiden, som

en innsamlingsaksjon til krigsofre og særlig den tyske befolkning. I 1951 ble Mellomkirkelig Institutt etablert, den gang som et utvalg under Bispemøtet. Dette var forløperen til Mellomkirkelig råd, med det mandat å følge opp Den norske kirkes relasjon til de økumeniske organisasjonene.

Tidlig under krigen inntok Den norske kirke en avventende holdning til den tyske okkupasjonsmakten. Under ledelse av den profilerte Oslo-biskopen Eivind Berggrav, ble likevel store deler av kirken med på oppropet «På kirkens grunn», som var en tydelig profetisk tale mot okkupasjonsmakten, og et uttrykk for en kirke som tydelig tok politisk standpunkt.

Den norske kirke tar stilling

På 1960- og 70-tallet stod Den norske kirke tydeligere fram med et sosiale og politisk engasjement. Det annet vatikankonsils nyorientering og fremveksten av kontekstuelle teologier i Det

globale Sør som adresserte rettferdighet og samfunnsmessige spørsmål, var viktige impulser. Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Uppsala i 1968 og det norske Bispemøtets uttalelse samme år «I menneskerettighetenes år» var milepæler i så måte. Her heter det blant annet at kirken ut fra sitt budskap om skapelsen, frelsen og nestekjærligheten ikke kan «stå likegyldig overfor vold urett og nød».

For Den norske kirke ble kampen mot apartheid i Sør-Afrika et vendepunkt. Med støtte i KVs program om å bekjempe rasisme, og særlig på bakgrunn av kirkelige stemmers legitimering av raseskillet, bidro Mellomkirkelig råd til en aktiv støtte til den politiske frigjøringskampen. Gjennom et par tiår ble millioner av kroner fra Utenriksdepartementet formidlet via Mellomkirkelig råd, samtidig som kirken var tydelig i sin kritikk av regjeringen i saker som omhandlet handel med Det sør-afrikanske regimet. Den norske kirkes støtte til anti-apartheid bevegelsen var kontroversiell, også hos Kirkens Nødhjelp, som først på tidlig 80-tallet begynte å ta tydeligere politisk stilling.

Utfordre ødeleggende makt

Det er en selvsagt plikt for kirken å engasjere seg i samfunnet på vegne av mennesker som får sin verdighet krenket. Dette begrunnes utfra en helhetlig teologi som konsekvent påtaler urett og miljøødeleggelser og som myndiggjør fattige og marginaliserte. Gud hand-

ler i følge Luther ikke bare gjennom et åndelig regiment, men også gjennom gode og rettferdige ordninger i et verdslig regiment. Kirkens stemme skal lyde begge steder. Vår kjærlighet må være sann, ikke tomme ord men handling, står det i 1. Johannes 3,18.

Den brasilianske erkebiskopen Don Helder Camera sa en gang: «Når jeg gir brød til de fattige, kaller de meg en helgen. Når jeg spør hvorfor de ikke har brød, kaller de meg en kommunist». Sitatet illustrerer med tydelighet hvor mye «farligere» det er å spørre etter årsakene til urettferdigheten, enn den milde veldedighet. Kirkens diakoni handler om begge deler. Men nettopp ved å utfordre årsakene til urettferdighet og nød, ser vi at kirker og økumeniske organisasjoner i vår tid virkelig utgjør en forskjell. Kirkelig mobilisering mot skatteparadiser og gjeldslette eller for kasteløses rettigheter, er gode eksempler på dette.

Kirkelig freds- og dialogarbeid

Til tross for stadige konflikter i dagens verden, er det vesentlig mer fred i vår tid enn noen gang før. Kirkelig fredsengasjement er et viktig bidrag inn i dette. Kirkens Nødhjelps og Det lutherske verdensforbunds innsats for fredsavtalen i Guatemala er et kjent eksempel. Mellomkirkelig råds og Trond Bakkevigs unike freds- og dialogarbeid gjennom Rådet for Religiøse Institusjoner i Det Hellige land, er et annet, om ikke så kjent. Dialogarbeidet

Mellomkirkelig råd har lagt til rette for med norske muslimer gjennom 20 år, og de siste årene også med en trilateral gruppe med jøder, muslimer og kristne, kan også tolkes som fredsarbeid. Felles uttalelser fra Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd mot vold og ekstremisme og for retten til konvertering, har vært gjenstand for interesse langt utover landegrensene. Vårens gjennomslag i FN for en avtale som regulerer handel med våpen og ammunisjon, er også et resultat av en omfattende kirkelig mobilisering, hvor Den norske kirke har arbeidet tett med Kirkenes Verdensråd, Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp.

En kirke i kamp for livet

Den norske kirke skal selvsagt ikke drive partipolitikk, men når menneskelivet og skaperverket trues, må kirken være tydelig i sin tale og utfordre politisk makt. Kirkenes etiske stemme er av avgjørende betydning for vår tids største globale utfordring, klimatrusselen. Som verdens største grasrotnettverk har kirkene stor legitimitet når de utfordrer politikere og karbonindustrien. En taus og apolitisk kirke er et farlig alternativ. Det er derfor gledelig i norsk sammenheng at en stor bredde av kirkesamfunn og kristne organisasjoner nå sammen med andre aktører har mobilisert i Klimavalg2013.

Folkekirken, regimentene og frigjøringsteologien.

Et berettiget spørsmål er om folkekirken er med å pulverisere sin identitet

som kirke ved å ta del i slike breie allianser. Eller tar den slik en viktig plass midt blant folket og vår tids kanskje viktigste debatter? Det går an å argumentere for begge deler. En helhetstenkning som både frigjøringsteologien og et moderne misjonsbegrep forfekter, kan bidra til at «alt blir teologi» eller «alt blir misjon». Noen vil hevde at nettopp den den klassiske toregimentslæren er et viktig korrektiv mot en slik sammenblanding. Jeg mener at denne diskusjonen er viktig å fortsette. Selv vil jeg hevde at impulser fra kontekstuelle teologier i Sør har vært nyttige korrekativer til en tradisjonell toregimentslære. Det store flertall av dagens lutheranere (og kristne som sådan) befinner seg i det globale Sør, og bidrar i dag med en relevant og helhetlig forståelse av hva kirken er og skal være. Det lutherske verdensforbunds (LVF) nye slagord «With Passion for the Church and for the World», sier noe om dette, men helhetlig forstått. LVF er en meget viktig diakonal aktør, eksempelvis «camp manager» for de to største og mest krevende flyktningeleirene i verden; Zaatari på grensen til Syria og Dadaab, på grensen til Somalia, i nært samarbeid med blant annet Kirkens Nødhjelp. For meg er nåden og kjærlighetens handlinger uløselig knyttet sammen. Men rekkefølgen kan noen ganger overraske. De nye grunnlovsformuleringene har innkapslet folkekirkebegrepet. Det kan det være ulike syn på. Det fordrer uansett en kritisk bevissthet på hvem som er

«folk» og subjekt i denne kirken og hva som er kirkens «sted». Jeg tenker at frigjøringsteologien gir noen viktige impulser til vår folkekirke gjennom:

- a) nedenfra-perspektivet, er de minste og «marginale» folk og subjekt i kirken?
- b) kontekstbevissthet: er kirken der hvor livet (og folk) trues i vår tid?
- c) handlingen: feires nåden, utfordres makt og likegyldighet, bygges bærekraftige fellesskap?

Evangeliet er alltid inkarnert. Ordet er blitt kropp i vår verden. Men hva betyr det i vår tid? Jeg vil hevde at den helhetstenkning som både økumeniske-, kontekstuelle- og missiologiske

impulser har bidratt til, har gitt Den norske kirke både en tydeligere politisk stemme og en tydeligere tro på Kristus, inkarnert, død og oppstanden.

Kontakten med Kirkenes Verdensråd har den siste generasjonen vært en av de viktigste impulsene og premissleverandørene også for Den norske kirke. Når rådet møtes denne høsten i Busan, Sør-Korea, til sin tiende generalforsamling, er det som det største og bredeste møtested for verdens kristne. Med en felles tro på Den treenige Gud og med tydelig tilstedeværelse i vår tids aktuelle utfordringer, lyder bønnen: Livets Gud, led oss til rettferdighet og fred.

Å BLI SOM BARN IGJEN

20. søndag i treenighetstiden - søndag 6. oktober 2013

Evangelietekst: Matt 18, 1-11

Lesetekster: Rut 2,8-11 og Ef 6, 1-4

Salmetips

Her er det mange fine og egnede. Se hvilket fokus du ønsker på prekenen. Her er noen eksempler på salmer: 461 «Velt all din veg», 479 «Deg å få skode», 487 «Ingen er så trygg i fare» 586 «Lovsyng Herren», 596 «I dine hender, Fader, blid»

Bettina Eckbo
Sokneprest, Eidskog
bettinaeckbo@hotmail.com

Noen ganger hører jeg folk assosiere dåpsteksten fra Mark 10,13-16 om Jesus og barna som bakgrunnen til uttrykket "å bli som barn igjen." Etter å ha lest denne søndagens prekentekest forstår man at det ikke stemmer. Uttrykket kommer fra denne søndagens prekentekest.

Som flere ganger i denne nye tredje rekke, kan sammenhengen mellom de tre tekster først og fremst late til å være i «det ytre»: teksten handler alle om barn og deres forhold til mor og far. Likevel er det en spennende sammenstilling av tekster. Teksten fra Efeserbrevet er interessant sammen med evangelietekst, hvor foreldrene skal gi barna «en oppdragelse og rettledning som er etter Herrens vilje», og evangelieteksten snakker om «disse små som tror på meg.»

Fortellingsteksten fra Rut er en særdeles vakker del av Ruts bok. Jeg kom-

mer ikke til å kommentere denne teksten noe mer, enn å si at dette avsnittet har mange lesbiske kvinner trykket til sitt bryst og bruker den gjerne i forbønnshandlinger som et eksempel på uttrykt kjærlighet mellom kvinner i Bibelen (selv om Rut mest trolig ikke var lesbisk selv).

TIL PREKENTEKSTEN

I denne tekstgjennomgåelsen vil jeg primært se nærmere på evangelieteksten fra Matt. 18,1-11. Tidligere i år arvet jeg en bokserie på fem bind: «Studiebibelen» (1977).

Til denne teksten har den noen interessante fortolkninger:

Vers 1: Når det i v.1 står «*Nettopp da*» svarer til det øyeblikket Peter hadde hørt om barnas frihet (17,26). At disiplene kommer og stiller dette spørsmålet nå («*Hvem er den største i himmelriket?*»), så like etter at Jesus hadde talt om sin lidelse og død, kan synes merkelig, men de var tydeligvis frem-

deles opptatt av Messias-rikets verdslige makt og ære. En av dem var blitt kalt for en klippe (16,18), og tre hadde vært med på fjellet (17,1), men det var tydelig at disiplene ikke var enige om at disse var noe fremfor de andre.

Vers 2: Så fremstiller Jesus en «handlingsliknelse». Dette foregikk inne i huset (hvis vi skal tro Mark. 9,33), antakelig Peters hus. Kanskje det var et av Peters barn? En gammel tradisjon går ut på at barnet var den senere biskopen i Antiokia, Ignatius, som ble martyrt.

Uansett er det betegnende at Jesus stiller barnet i sentrum. Lukas (9,47) sier at han stilte det ved siden av seg, og Markus (9,36) sier at han la armen om barnet.

Jesus så i dette barnet det motsatte av hva han så i disiplene. De var opptatt av ytre ære og makt, og strevde etter å få en posisjon. Og Jesus sier: «Uten at dere vender om og blir som barn, kommer dere ikke inn i himmelriket.»

Vers 3: Omvendelse i denne sammenhengen vil si fullstendig forandring (*eån me strafete*, «renser deres nåværende tanker», «hjerteforandring» osv.), at man snur om (Jak. 5,19; Luk. 22,32). Det behøver dermed ikke bety at de han snakket til ikke var gjenfødt/ikke var kristne. Det var disiplenes innstilling, deres mening om Messias-riket, som måtte endres totalt. De skulle verken bli barnsligere eller gå i barndommen, men ha det sinn som kjenner tegner barnet. Disiplene diskuterte her de fremste plassene i riket, men hadde

fullstendig glemt hvordan man kommer inn i dette riket. Som kjent inn tar man jo ikke dette ved fortjenstfulle gjerninger, langt mindre ved store ambisjoner. Det det skjer ved at man mot tar det som en gave, av nåde.

Jesus tar her også i tu med fariseisme ved at han formante disiplene til å omvende seg fra selvishet, rivalisering og hovmot.

Vers 4: Å være stor i himlenes rike er å være liten, ydmyk. Jesu samtidige blant jøder var kjent for å framheve sine dyder, og den greske verden hadde bare forakt til overs for ydmykhet. Jesus kom med noe nytt: Søk heller å være liten. At barnet blir voksent er livets gang – at den voksne skal bli barn, er en hemmelighet i Guds rike. Som Luther sa det: «Tenk ikke på å bli stor, men liten. Blir du det, kommer storheten av seg selv.»

Veien til å bli stor i denne verden går over alle andre og på bekostning av dem. Evangeliets vei går nedover. Man skal bli den minste.

Vers 5: «Et slikt lite barn» kan også sikte til et menneske som har et slikt barnesinn. I *Fyrhanda sädesåker* (1957) skriver Antson Fridrichsen nettopp det samme: Jødedommen var en religion for de voksne – kunnskap om lovet og livsvisdommen var kjernen i den. Dermed ble barnet foraktet fordi det verken kunne lese loven eller med sin fornuft ordne og regulere livet sitt. Når Jesus så setter barnet opp som forbilde, gjør han det stikk i strid med det jødiske tanke settet. Det er «den sanna

ödmjukheten» som gir inngangen til Gudsriket. «Barnet äger det viktigaste i världen: förmågan at ta emot från den starkare, glatt og förtroendefullt. Det har inga pretentioner på att begripa och gestalta livet, det endast *lever*, lever i förbundmed livsmakterna. Dette är den sanna ödmjukheten, som gör en människa stor i Himmelriket»(s. 534).

Vers 6: Det var to slags kvernestein i Israel. Jødene malte korn ved å knuse det mellom to runde steiner. Dette gjorde de hjemme. Men den kvernesteinen det her er snakk om (*mulos onikos*), var så stor at den kunne ikke husmoren greie alene. Et dyr måtte til (*Onos* = esel, *mulos* = kvernestein). Det siktes her altså til en meget stor stein, den slags kvernestein som eselene dreide. Både blant syrere, grekere og egyptere kjente man visstnok til denne henrettelsesmetoden, men aldri blant jøder.

«Den som lokker til fall» (*skandalon*) kan også bety «å sette felle for». *Skandalon* var en pinne med lokkemat som ble satt ved en felle for at dyret skulle narres i denne.

Vers 7: Forførelser er et eget tema. Noen vil hevde at forførelser er uunngråelig pga menneskers synd. Jesus roper ve over både dem som forføres og enda mer over dem som fører.

Vers 8 og 9: Det er bedre å komme til himmelen uten å ha gledet seg over det som ville ført til synd, enn å glede seg over dette og så gå fortapt.

Ordet «evig» (*aionios*) betegner noe som aldri tar slutt, noe endeløst. Det er

brukt ca 70 ganger i NT.

Vers 10: Det er ingen liten sak å forakte mennesker som har engler til venner, engler som til og med har adgang til Gud bestandig. Hos en jordisk konge har ikke alle og enhver adgang når som helst, men barnepikene kan som regel komme ubedt når de har noe de vil fortelle om barna, jf. at englene alltid ser min himmelske Fars ansikt.

Det er dem som ut fra dette verset lærer at hvert menneske har sin skytsengel, men det står det ikke (ifølge *Studiebibelen*). Det står derimot at det er engler som har det som sin oppgave å verne om de små. Blant jøder trodde man på skytsengler, en tro som også var utbredt blant de første kristne (Ag. gj. 12,15). I GT tales det om engler over nasjoner Dan. 10,13,19).

Vers 11: En av grunnene, om ikke hovedgrunnen, til at de ikke må forakte de små, er at Menneskesønnen er kommet for å frelse. Verset mangler i de eldste håndskriftene, men må jo sies å likevel passe godt inn i sammenheng.

Å BLI SOM BARN IGJEN

Hva skal man så si på denne søndagen? Det er fristende, synes jeg, å gå rett på sak. Et av hovedproblemene i vår tid, er at vi ikke lenger trenger Gud. Vi regner ikke lenger med Gud i vår hverdag. Kan Gud hjelpe oss med å levere barn i barnehagen? Kan Gud hjelpe meg med denne tekstgjennomgåelsen? Ja og Amen! Vi kommer trygt frem til barnehagen med barna og deres som leser

denne tekstgjennomgåelsen får forhåpentligvis en liten bit av noe som kan bygges videre på til prekenen.

Men min erfaring er: Det er mye vanskeligere å bli som barn igjen enn vi mange ganger tror. For selvfølgelig handler det ikke om å ikke bli kunnskapsrik, ikke gjøre de tingene vi regner til «de voksne», ikke ta ansvar for regninger og hus og hjem.

Men hvordan reagerer vi på følgende eksempel-scenarior:

Når du blir tatt i løgn? Når du blir tatt i ha gjort noe feil? Hvordan kommer du deg videre?

Hvordan reagerer du når du innser at du ikke klarer alt, at du er maktesløshet på mange ting? Gir du opp eller klarer du å leve i tryggheten på at Gud vil bevare deg?

Hva gjør du når stoltheten din blir

truet?

Hvordan reagerer du når andre teologer mener helt annerledes enn deg i viktige teologiske spørsmål for deg? Føler vi oss truet eller klarer vi å møte den andre med verdighet og ydmykhet?

Dette var kanskje ikke de beste eksemplene. Men jeg håper poenget likevel kommer frem: Å være ydmyk og åpen slik barnets sinn kan være, krever at vi jobber for å klare det. Og det kreves at vi føler oss trygge og elsket akkurat som vi er. Vår grunnleggende selvbevissthet som elsket av Gud – ikke for våre prestasjoner, ikke for det vi har fått til eller får til, ikke for noe annet som vi ellers er stolte av, men for at vi er skapt av Gud i Guds bilde. Intet mer og intet mindre.

Lykke til med prekenen!

RIKDOM?

21. søndag i treenighetstiden - søndag 13. oktober 2013

Evangelietekst: Luk 12, 13-21

Lesetekster: Fork 5,9-14 og I Tim 6,6-12

Kenneth Hansen
Sokneprest i Sel, Nord-sel og Heidal
kenneth.hansen@sel.kirken.no

Jesus er ute å underviser. Åpningen på kapittel 12 i Lukas forteller at mennesker hadde samlet seg i tusen tall for å høre ham tale; folket holdt faktisk på å trække hverandre ned. Jesus taler om alvorlige ting; å frykte Gud, om å fornekte Gud – ja, her blir også helvete nevnt. Da er det interessant at en av personene i denne mengden benytter anledningen til å rådføre seg om et arveoppgjør. Jesus avfeier ikke mannens spørsmål, men bruker heller sjansen til å fortelle en lignelse; som jo både er en god fortelling og som sier noe om Guds rike og faren ved grådighet. Arv er et egentlig godt utgangspunkt for å tale om grådighet. Jeg har selv erfart, og ikke minst snakket med mange som har opplevd at et

arveoppgjør kan sette familier på prøve. Arv kan virkelig være en utfordring, og som prest hører man flere triste fortellinger om familier som ikke lenger går i hop. Mannen ønsket råd – og Jesus sier: ”Venn, hvem har satt meg til å dømme eller skifte mellom dere?” Jesus vil ikke ta del i et slikt materielt og jordlig spørsmål, men går til kjernen og retter søkelyset på nettopp det som gjerne er problemet rundt et arveoppgjør; grådighet. ”Ta dere i vare for all slags grådighet! For det er ikke det en eier, som gir liv, selv om en har i overflod”.

DEN RIKE BONDEN

Den rike bonden gjør jo i utgangspunktet ikke noe galt. Han har antagelig arbeidet godt og gjort seg opp en stor formue. Det er nok mange som vil kunne kjenne seg igjen i denne bonden; flere

av oss er jo slik. Vi arbeider, får vår velfortjente lønn, og samler opp eiendeler. Jeg tror en nøkkel ligger i at han ”hadde fått en god avling”. På denne tiden var ikke store avlinger noe man opplevde hvert år. Jorden var tørr og vanskelig å dyrke. Så når man først fikk en stor avling var det stor grunn til å rette takken til Gud. Det var også, i bibelsk tankegang at denne rikdommen skulle fordeles ut til andre, til fattige. I stedet er bondens tanker kun på ”numero uno” – og gjør Skrue McDuck grepet ved å bygge seg større husrom. Han hadde i overflod – mye mer enn han selv kunne bruke. Bonden sier: ”Nå har du mye godt liggende, nok for mange år. Slå deg til ro, min sjel, spis, drikk og vær glad!”. Denne uttalelsen er en versjon av et kjent uttrykk på denne tiden, et Epikureisk uttrykk; ”spis, drikk, og lek med kjærlighet; alt annet er ingenting” – og dette står jo i sterk kontrast til det å dele. Gud sier: ”Uforstandige mennesker!” Det Gud her sier brukes flere ganger igjennom skriften, og er et spesielt uttrykk for mennesker som ikke lenger tror på Gud. Bonden har valgt rikdommen – og blir derfor ikke rik i Gud. ”Ingen ting kan han ta med seg når han går” (Fork 5), ”tomhendte kom vi inn i verden og tomhendte må vi forlate den” (1 Tim 6). Slik står det i de andre tekstene denne dagen. Ingen ting kan vi ta med oss av materielle ting. Det er andre ting som er viktigere.

Å VÆRE RIK I GUD

Å fokusere på det materielle er en utfordring, men det er noe vi alle gjør. Telefoner, pc-er, klær og reiser er nytelsesmidler vi alle bruker. Nå tror jeg ikke det er slik at vi ikke skal eie slike ting – kritikken i teksten er heller ikke rettet mot at bonden i og for seg er rik. Han hadde jo *fått* en god avling. Men det er *fokuset* han har på disse tingene; fokuset på rikdommen. Hadde bonden hatt det rette blikket – og takket Gud for avlingen, og fordelt sine goder, kunne han nok både vært mett selv og vært rik i Gud. Denne teksten henger sammen med de påfølgende versene om ”å ikke være bekymret for livet, hva dere skal spise, eller for kroppen, hva dere skal kle dere med. Livet er mer enn maten og kroppen mer enn klærne.” Hvor er skatten vår? Hva er det rette fokuset i livet? Hva betyr noe for meg? Sånn *egentlig*.

Dette minner meg om flere tilfeller der man ser mennesker sitte i gruppe, og kanskje da spesielt ungdommer – men i stedet for å kose seg sammen, sitter alle med hver sin mobiltelefon. Er det ikke familie, venner og kjæresten som er det viktige? Menneskelig kontakt. Skatten i livet er kjærligheten – til og fra de rundt oss, og til og fra Gud. Jesus gav avkall på alt – han gikk den mest fornedrende død for oss alle – hengt opp til spott og spe på korset. Dette gjorde han i ytterste kjærlighet – og viste oss dermed hva det vil si å være rik i Gud. En enorm kjærlighet – som ikke døden kan stoppe.

PREKEN

Det er egentlig fryktelig vanskelig å snakke om grådighet. For det er jo på en måte det som definerer den kulturen vi lever i. Det er alltid et jag etter ting, men jeg tror også vi alle er enige om hva som faktisk er det viktigste i livet, men dessverre gjør materielle ting at vi mister fokuset på det. Det tenker jeg er selve utfordringen for denne teksten til oss i dag. Hva er vårt fokus? Vi er vel strengt tatt noe mer enn bare å bli definert ut fra hva slags ting vi har?

Homiletiker David Buttrick forteller en artig historie i sin bok ”*Speaking parables*” som det går an å starte preken med; ”There was an old story a man who thought he had the future licked.

By some magic he had gotten hold of a copy of the New York Times dated a year in advance. What a bonanza! He knew what stocks to buy and sell, what properties to purchase. He rubbed his hands together with glee, until he turned a page and read his own obituary.”

Grådighet kan gjøre at vi mister fokuset på de rette tingene. Hva er egentlig viktig i våre liv? Det tror jeg må være utgangspunktet for denne søndagen; Å være rik i kjærlighet – og være rik i Gud. Det er det som betyr noe.

Litteraturbruk:

Buttrick, David. 2000. ”*Speaking parables*”

Westminster John Knox Press: Louisville

NOK NESTEKJÆRLEIK?

22. søndag i treenighetstiden - Søndag 20. oktober 2013

Evangelietekst: Luk 10, 25-37

Lesetekster: 3 Mos 19, 1-2. 16-18. 33-24 og Jak 2, 1-9

Salmeforslag:

Etter credo: NoS 711

Inngang: NoS 223

Offertorium: NoS714

Bibelsk salme: Nos 883

Til utdeling: NoS 649

Halleluja, evt: NoS 567

Utgang: S08 194

Andreas Grandy Hilmo-Teig
Kapellan i Hoeggen sokn
andreas.hilmo.grandy-teig@kirken.trondheim.no

I avisa Vårt Land sine spaltar tidleg i haust gikk det ein debatt (som eg ikkje fulgte særleg nøye) om forståinga av dei heilage og pilegrimstradisjona innan vår lutherske kyrkje og teologi. Denne søndagen skal vi så vi lese ein tekst som kanskje handlar om det å bli (eller i alle fall å nærme seg det) heilag(e): å gjøre godt i verda, forbinde sår, gi av det ein har, åpne døra til ein ny start for ein som var døande. Og kanskje er det eit greitt spørsmål å ha i bakhovudet når ein skriv preike til denne søndagen: Er det mogleg for oss, moderne menneske,

lutheranarar, borgarar av den rike del av verden, å gi rom for heilage handlingar midt i våre liv?

Den barmhjertige samaritanen er vanskeleg fordi han er så enkel. «Gå du og gjør som han» ...så skal alt bli bra. Det er lett å lese teksten som ei eksempelfortelling, der det er klart og tydeleg kven som er slem, kven som er god, og kven vi skal etterligne om vi skal være gode kristne. Dette sier også begge dei to forskarane eg lener meg på i denne tekstgjennomgangen. Lousie Schottroff sier det så bra at eg vil sitere ho: «Det er problematisk når likninga blir definert som eksempelfortelling, fordi teksten da blir redusert til ei påstand om at det

er lett å gjøre det samme (ein må bare ville det). Men teksten forteller om korleis dei som ikkje ville svikte svikta, og om ei handling som henter Guds kjærleik ned til jorda.» (Louise Schottroff: *Die Gleichnisse Jesu*, Gütersloh 2010, s. 176, *mi oms.*) I staden treng ein å sjå på det forvandlande potensialet i likninga som sjanger. Både Schottroff og John Dominic Crossan (In *Parables*, Polebridge press 1992) ser på likningane som vinduar inn til den nye skapningen, som viser oss korleis Gudsriket snur opp ned på det vi forventar. Og kanskje opplever vi sjølv å bli forvandla, eller at det blir åpna nye dørar for oss gjennom likninga.

Kven er vår neste? Jesus blir møtt av ein annan lovkyndig (Jesus kjenner jo sjølv lova), som vill bore djupare i Schëma for å vite kva han må gjøre: Kven er nesten min? Underforstått: Kven skylder eg å gi kjærleik? I likninga vender Jesus ordet «neste» rundt, og med det blir kjærleik ikkje bare noko ein skylder å gi dei som er svakare, men noko som snur opp ned på sterk og svak, rik og fattig, innanfor og utanfor. Vi er alle samtidig ein neste som skylder kjærleik og som det blir skylda det samme. I mange lesingar av den barmhjertige samaritan blir det spurt etter kven vi skylder å gi kjærleik i dag. Kven er utanfor, kven er annleis, kven kjem fra eit anna land, ein annan religion? Samaritanen som ein som ikkje forholdt seg til lova på samme måte som jødane er eit «utanfor-menneske».

Men i staden for å bli objekt for vår nestekjærleik, omsorg, bistand, snur Jesus rollane om. Samaritanen blir den aktive som gir kjærleik. Samtidig blir han nesten til han som er overfalt. John Dominic Crossan (s. 55-64) poengterer kor vanskeleg det var for jødiske tilhøyrarar i Jesu samtid å lage samanstillinga «barmhjertig» og «samaritan». Dei to orda høyrer ikkje sammen, og i likninga blir noko snudd opp ned i tilhøyrarane fordi ein umulig samanheng blir teikna opp med så mange ord. (Sjølve likninga brukar definitivt mest ord på å male ut det samaritanen gjør.) Og mens eg sitt her og skriv og nokre av oss må svelge resultatet av stortingsvalet, lurar eg på om eg i løpet av dei neste fire åra også vil måtte svelge at det er mulig å sette saman orda «FrP-ar» og «barmhjertig».

«Nestekjærleik» er eit ord mange forbind med kristendomen. Det er eit ord som til og med er nær kjernen av ei beskrivelse av kva det er å leve eit kristent liv. Men nettopp fordi ordet har ein nær ikonisk status, er det lett å få ei idealisert eller teoretisk tilnærming til kva nestekjærleiken inneber. Det er to moment som eg vil nemne i denne samanhengen.

Moment ein: «Gud er kjærleik», sier vi. Og kjærleik er eit viktig teologisk ord, er viktig for Gudsbildet vårt. Men ein tale om kjærleik kan bli ein etisk teori for korleis vi skal handle, utan at han hjelper oss å vite kva vi skal gjøre. Kanskje kan ein samanlikne kjærleiken med ein valkamp der politiske

parti med diametralt ulike praktiske løysingar vil bruke liknande ord for å beskrive kva dei tenker gjøre. (Ta for eksempel bruken av ordet «berekraftig» hos parti på høgresida og venstresida.) På eit eller anna tidspunkt er det uklart kva ordet eigentleg viser til. Her hjelper Jesus oss i fortellinga om den barmhjertige samaritanen. Her er det ikkje fokus på forklaring, men på handling, på nærheit, på sårbarheit, på å tørre noko. Schottroff argumenterer mot ei snever antijødisk lesing der presten og levitten er innskrenka av synet sitt på loven, dei framande, eller er redde for den kultiske ureinheit denne skada mannen kunne representere (s. 173ff). I staden framhevar ho samanhengen med det jødiske etiske kravet om å omsette loven i konkret handling her og no. Ho løfter fram jødiske overleveringar (fra ein midrasj over 3. mosebok *Leviticus rabbah*) der Gud og den konkrete Andre som står ovanfor oss blir knytta saman: «Denne fattige står ved døra di, og Gud står ved hans høgre side» og «gir du han noko, så vit at han som står ved høgre sida hans vil gi deg lønn for det...». Leitinga etter konkretiseringa av kjærleiken ligg i spørsmålet fra den lovkyndige etter «kven som er vår neste», det ligg i samaritanen si aktive, hjelpande handling. Eit syn for det som er her og no, og dei akutte behova vi blir stilt ovanfor. Og dette kan også vi kjenne på – både at verda treng handling, og at det ikkje er klart kva vi skal gjøre. Som samfunn, eller som enkeltmenneske. Kanskje kan

den barmhjertige samaritanen også åpne for samtalen om dette.

Moment to: Er den sjølvsagte lesinga av den barmhjertige samaritanen som grunnfortelling med på å gjøre nestekjærleiken til noko så sjølvsagt at ho enten mister meining og innhald eller mister si nødvendighet? Motsett er både samaritanen som den uventede hjelparen og presten og levitten som dei som svikta når dei møtte ein nødlidande eksempel på kor lite sjølvsagt det er å sjå den konkretiserte kjærleiken rett foran auga våre. I ei fotnote til dette siterer Schottroff ein tekst skriven av Jacques Debout i 1948 som er lesverdigg og provoserande – uansett korleis ein vel lese han. Som avslutning siterer eg heile denne teksten:

«Eg bekjenner at eg aldri har tenkt på å etterlikne den barmhjertige samaritanen. Eg vil heller tilstå at denne likninga – i mine auge – treng ei forklaring som kan mildne ho. Ein kunne ønske seg at det kunne bli sagt fra ein preikestol at Herren her har overdrive av pedagogiske grunnar, eller at eksegetane kunne gjøre merksam på at Vulgatomsettinga er friare her enn ellers, og at mykje – ja, det meste – må tilskrivast morgonlandet sine overdrivelsar. Denne samaritanen er jo ein slags vantru, eller i alle fall ein frafallen. Han har ikkje rett til å gi ein prest eller levitt noko leksjon i medmenneskelegheit. Om presten og levitten gikk forbi, må dei ha hatt gode grunnar til det. Samaritanen, derimot, verkar å vere ein ubetenksam fyr. Han

vurderer ingenting får han iler til den døande med hjelp. 'Den vise kjenner ein på nølinga', og nøling finn ein ikkje hos han. Eg kan ikkje unngå å tenke at han vanærar den sanne nestekjærleiken, sidan han verken omgår han med varsemnd eller ærefrykt. Så snart nestekjærleiken blir til instinkt, er han ein farleg form for anarki. Samaritanen er eit eksempel som luktar av kommunisme. For kven er det han støttar? Den første og beste, utan å undersøke noko i forkant. Den første og beste, eit individ som har blitt liggande halvdød tilbake av røvarar. For den døande kunne sjølv vere ein røvar, som meir anstendige røvarar hadde slått i hel ut i fra ein siste rest av samvit. Kanskje var han ein kamplysten fyr eller ein av disse uforsiktige som risikerer livet for å redde lommeboka si, eller ein landstrykar eller søvngjengar. Kva gjorde han da røvarane møtte han? Eg har alltid erfart at offer for eit angrep sjeldan er mykje verdt. Anstendige folk går ikkje mykje ut, har med lite pengar, men ofte eit våpen. De besøker bare område der politiet held vakt. Kunden til den barmhjertige samaritanen var i alle fall uforsiktig. Og sjølv om han skulle vore ein av Israels lærarar, så måtte velgjøraren først ha forsikra seg om dette. Om betre her-

rar skulle handla som den barmhjertige samaritanen, ville nestekjærleiken blitt ei oppmuntring til synd og lediggang, fattigdomens foreldre. Samaritanen er ikkje eingang så fornuftig at han lar det bli med småpengar eller gode ord. Han pleger ein eller annan ukjent som om han var ein bror. Han fører inn i samfunnsfellesskapet ein unyttig, ja kanskje til ein skadeleg type, sikkert ein svekling eller eit opprørsk element. Og med det tapar han tid, olje, vin, og det når livet er så mykje verdt. Han sett den sjuke på hesten sin og går sjølv til fots, som bonden i fabelen. Det finst folk som øydelegg alle ærlege forretningar, og denne her fordervar nestekjærleiken. Dessutan må ein gå ut i fra at samaritanen måtte svikte si borgarplikt og plikt som familiefar, med dette ekstravagante prosjektet. Eg veddar på at han kom for seint til kontoret. Så har han bedratt sine foresette, på same måte som han har svindla gjestgivaren – som han ganske enkelt etterlet eit individ som må ha vore skittent og full av udyr – og ikkje å forglømme at han har unndratt pengane som ungane og arvingane hans hadde rett på. Eg veit at han redda ein som låg for døden, men eg spør meg om det er nok som unnskyldning.» (i Schottroff, s. 172)

BOTS- OG BØNNEDAG

Bots- og bønnedag - søndag 27. oktober 2013

Evangelietekst: Luk 15, 11-32

Lesetekster: Mika 7, 18-19 og 2 Kor 13, 5-8

Marit Bunkholt
Seniorrådgiver i Barne-, ungdoms- og familiedir.
marit.bunkholt@bufdir.no

Jeg er visst falt litt ut av kirken. Jeg vet ikke hva Bots- og bønnedag «er» lenger. Er det kommet en ny liturgi for dagen? Ber vi annerledes nå enn før? Som en fortapt datter leter jeg meg hjem og inn på kirkens nettsider.

Jeg fant, jeg fant, om ikke så mye: «*Bots- og bønnedag* kommer alltid siste søndag i oktober, og er en dag hvor vi skal tenke på å vende om til Jesus Kristus (bot) og be til ham (bønn). Liturgisk farge: Lilla.»

Dette høres ikke nytt ut. Vi er kanskje ikke kommet til denne dagen i reformarbeidet? Vi skal altså bruke dagen til å tenke på å vende om. Paulus i en av dagens lesetekster er som vanlig litt mer rett på i tonen: «Ransak dere selv om dere er i troen, prøv dere selv!» Og: «Vi ber til Gud at dere ikke må gjøre noe ondt, ikke for at det skal vise seg at vi holder mål, men for at dere skal gjøre

det gode.»

Vi for vår del skal tenke på å vende om. Ikke vende om, men *tenke på det*. Tenke på å vende om til Jesus Kristus og be til ham. Det beste i denne korte opplysningsteksten er ordet «vi». Det er «vi» og ikke «jeg» eller «du» som skal tenke på å vende om. Bot og bønn er et kollektivt anliggende i følge kirken.no. Jeg kjenner meg litt hjemme. Jeg vil gjerne være vi. Men vi skal altså tenke på det. Tid for ettertanke, som det heter.

Ettertanke kan være nyttig, smart og skapende. Sønnen i grisehuset falt nok i ettertanke og vendte om og hjem, og fikk antagelig mer glede av denne tanken enn alle andre gleder han hadde kastet bort pengene på. Sønnen der hjemme vet vi mindre om, men kanskje tok han seg tid til å tenke etter, la et smil i ansiktet og gikk inn og ønsket broderen velkommen hjem.

Ettertanke kan være drepende, stoppende og ukjærlig. Tid i ettertankens klare lys kunne stanset farens glade løp

mot sønnen, det kunne blitt et forbeholdent møte, en åpen dør, javel, men med tunge tilbakebetalingsbetingelser.

God eller dårlig ettertanke, jeg tror jeg forstår hva kirken.no mener. Den norske kirke må være forsiktig. Vi er mange og forskjellige. Presten kan ikke på bots- og bønnedag avkreve den samlede menighet en offentlig omvendelse, be de skrifte for hverandre og knele for Guds ansikt i bot og bønn. Vi har for mye tung og vanskelig kirkehistorie her i landet til det, for mange er traumatisert av forkynnelse, harde predikanter og syndserkjennelse på ville veier. Så vi må nøye oss med å tenke tanken sammen. Tenke at kanskje skulle vi omvende oss, finne tilbake til det viktige, se syndene i øynene og si: nå forlater jeg dere og finner en annen vei. Hjem, tilbake. Dere synder og gale veivalg kan ligge her i havets dyp slik Mika sa. Tenke på det, kanskje tro det, kanskje handle ut fra det. Men ikke nå, først tenke.

Men nå løper jeg visst fra både meg selv og andre. Tilbake til opplysnings-teksten. «Å vende om til Jesus Kristus (bot) og be til ham (bønn)». Jeg trodde plutselig vi alle var enige om hva vi mener med det. Jeg for min del kaller det å «finne tilbake til det viktige» - og dessuten forestiller jeg meg at noe er forlatt på havets dyp. Og at jeg og vi kan gå fra dette noe, la det ligge i dypet og finne veien hjem. Til det viktige. Vel. En ganske lett og allmenn tolkning vil kanskje noen si. En ganske vanskelig vei som virkelig kan trenge dagens forbønn, spør du meg.

Se på Paulus og korintfolka. De har det ikke lett, de i Korint. De sliter virkelig med å finne utav «det gode» og hvordan de skal gjøre det. Og det er visst det Paulus er opptatt av. Omvendelsen til Jesus Kristus fører med seg krav, tvinger fram valg. Dagens tydeligste bilde av hva slags valg dette er må være det av den glade faren. Den slags valg avkreves oss; åpne, vennlige, skapende, tryggende, opprørske, overraskende, frigjørende valg. Hvilke de er, kan være vanskelig nok å finne utav. Kan trenge litt tenking.

Så. Der sitter vi da, menigheten, på bots- og bønnedag og tenker på det. Det er så lett å harselere med det – hei, dere i benkene, ikke bare tenk, gjør noe med det! Men jeg for min del er blitt litt glad i denne forsiktigheten så langt i denne tekstgjennomgangen. Og nå kommer jeg på historien til denne dagen, vel, slik jeg husker den i hvert fall. Bots- og bededager kom ikke på faste dager før i tida, men kom når forferdelige ting hadde skjedd. Når man trengte å samles i ettertanke. Når man undret seg over de evige spørsmål: Hva galt har vi gjort som ble rammet så hardt? Hvordan kunne dette skje? Har Gud forlatt oss? Bots- og bededagen lappet på nesten brutte relasjoner mellom Gud og folk, samtidig som man kunne få sjansen til å be for framtida og sammen håpe på bedre tider. Når dagen nå kommer en gang i året til fast tid får den noe mer formelt over seg. Og sikkert riktig nok, vi forsøker i hvert fall i våre dager å ikke lage årsakssammenhenger mellom det onde som skjer og våre egne

synder. Vi tror ikke lenger at sykdom og naturkatastrofer er straff fra Gud til den enkelte og over hele folk. Og godt er det. Men hva skal vi så bøte og hvordan skal vi be? Hva skal vi tenke på?

Plutselig og endelig fant jeg det! Mens jeg har sittet og skrevet det foregående har jeg vært flere turer innom kirken, no for å lete etter Bots- og bønnedag. På veien fant jeg utkastet til Dagens bønn, og så, litt senere, etter å ha vært gjennom alminnelige bestemmelser, ikke fått åpna sidene om reformarbeidet før vedtakene, så gikk jeg inn i hovedgudstjenesteliturigien og fant bots- og bønnedag. Der stod den, sammen med andre særskilte dager i kirkeåret på side 70 og utover: «På denne dagen kan gudstjenesten feires som høymesse. Litaniet (se side 2.62) kan benyttes som forbønn, og forsakelsen kan være med før trosbekjennelsen.» Så vet vi det. Bededagsbønnen er nedlagt. Enhver særskilt profil på dagen er borte, et par «kan» er det hele. Ble jeg glad? Nedfor? Tja. Mest litt overrasket. Hva er egentlig igjen av denne dagen? Ingen trenger egentlig merke noen ting til bots- og bønnedag.

Jeg blir ikke hjemløs av den grunn. Jeg har aldri tilhørt kirken p.g.a. bots- og bededag. Jeg har aldri likt bededagsbønna. Men den gamle i meg sukker litt. Et alvor som er litt borte? Eller mer irritert: Hvorfor beholde denne dagen i kirkeåret når den er gjort helt pregløs?

Imidlertid: Noe godt har skjedd med dagen – den har fått møte evangeliet på

sitt aller mest åpne, direkte, tydelige. Den glade faren taler for seg og til oss. Vi er alltid velkommen hjem. Og han utfordrer våre vante tanker om omvendelse og bot. I møte mellom sønn og far er det ikke snakk om kneling, bekjennelse og botshandlinger. Det er omfavnelse, ring på fingeren og fest i heimen. Vi inviteres ikke til å ydmyke oss i møte med Gud, vi ønskes velkommen med glede.

Og som en streng mor titter jeg straks fram etter velkomsten: Det stilles noen krav her. Glem ikke Pauli ord. Nei, rettelse: Jeg ser på far og sønn med mildt blikk, og forstår mer enn Paulus. Dvs, kanskje er det slik at jeg endelig forstår Paulus rett, og ikke minst hans mystiske siste setning i dagens tekstutdrag fra 2.Kor.: «For vi makter ikke noe mot sannheten, bare for sannheten». Faren kan ikke verge seg mot gjensynsgleden. Sønnen kan ikke verge seg mot kjærligheten. Den andre sønnen dras mot fellesskapet, festen og gleden (håper jeg). Sannheten, ektheten, det som er viktig og virkelig er vanskelig å stå i mot når det kommer oss i møte. Takk og pris. Kan vi få tenke på det på bots- og bønnedag? Kan noen snakke til oss så vi ser for oss våre beste stunder og forstår at det er det det dreier seg om her i livet? De stundene vi ikke makter å stå i mot, men bare blir for. Kanskje til tross for, men likevel. For. Omvendt. Med godsida ut. Før tankene mine dit, så kanskje jeg går ut som et bedre menneske.

ALLEHELGENSDAG

Allehelgensdag - Søndag 3. november 2013

Evangelietekst: Luk 6, 20-23

Lesetekster: Jes 60, 18-22 og Hebr 11, 11-16, 39-40

Roger Jensen
Daglig leder, Pilegrimssenteret i Oslo
roger@pilegrim.info

Dagens prekentekest er blant de mest kjente bibelord, ord som umiddelbart vekker gjenkjennelse hos menigheten. Ord som gjennom generasjoner har vært holdt frem som håpstekster. Det er saligprisningene, ord fra hva som i den nye bibelutgaven har fått overskriften *Sletteprekenen*, til forskjell fra *Bergprekenen* i Matteus 5 – tekster som også fortjener et synoptisk blikk.

Allehelgensdag er tradisjonelt en svært viktig dag i vår kirke, en dag hvor gudstjenesten gjerne er mer besøkt enn ellers, en dag hvor man ofte bruker ekstra tid ved familiens graver, en tid til ettertanke og konsentrasjon om det som var og de som var. Det er noe fundamentalt evangelisk rett i at teksten på denne dagen er en *håpstekst*.

HÅP – FOR HVEM?

Saligprisningene har i mye nyere teologi vært lest og brukt som et sosialt og økonomisk budskap om frigjøring – at Gud står på de fattiges side, de sultnes side, på de som gråtters side. Det har unektelig vært en bruk som har gitt håp. Fra å erfare seg som tilsidesatt, undertrykket, marginalisert, opplever man seg med ett som å tilhøre den motsatte gruppe, at man er blant de privilegerte, de salige. I deler av verden kan det være en sakssvarende evangelisk lesning av teksten. Men i Norge? Ikke er vi fattige, ikke sulter vi og gråter gjør vi ikke som følge av undertrykkelse. Ikke plages vi nevneverdig av at vi hates og det er heller ikke mange som kan påberope seg erfaringer av forfølgelse. Det finnes marginaliserte mennesker og grupper også i vårt eget samfunn, det må ikke glemmes. Det er også grunn til å under-

streke at det ikke enkelt lar seg empirisk konstatere hvem som tilhører de marginaliserte grupper, utenforskap arter seg ofte på lite gjennomskinnelig vis. Men er det utelukkende disse gruppene som eier salighetens håp? Skal vi følge samme lese måte som referert ovenfor fra andre steder av verden, ja så er det store flertall av oss nordmenn ikke blant de salige.

Er det så håp for en velfødd nordmann, er frelsen for oss, er frelsen vår – eller er frelsen å finne på våre breddegrader kun for marginaliserte grupper i vårt samfunn og for de som faller utenfor velferdssamfunnet?

ALLE HELGENS DAG – ALLE SJELERS DAG

Før vi ser på spørsmålet om håp fra vårt velfødde og materielt sett trygge perspektiv er det grunn til å stoppe opp ved et utviklingstrekk i vår kirke som synes å bre om seg, nemlig innføringen av ”alle sjelers dag” i tilknytning til ”alle helgens dag”. Hva gjenopptagelsen av ”alle sjelers dag” enkelte steder skyldes synes for meg heller uklart. Samtidig uttrykker skillet mellom de to dagene teologihistorisk nettopp skillet mellom de i kristenheten som ”har kommet frem” og de som fortsatt er ”under veis”. Mens man på allehelgensdag minnes de hellige som er fremme hos Gud, ber man på alle sjelers dag for de som fortsatt er i skjærsilden. Det prinsipielt interessante poeng her, og det er ikke så *far-fetched* som det først kan høres

ut til, er skillet mellom de som innfrir salighetens kriterier og de som ikke har gjort det her i tiden og følgelig må gjøre opp for seg etter dette liv.

Nettopp dette teologihistoriske perspektiv sammen med dette blikket på utvikling av lokalt gudstjenesteliv i vår kirke med gjeninnføring av alle sjelers dag, åpner opp for et nytt perspektiv på dagens tekst som like mye gjør teksten til det *motsatte* av håpstekst. For hva med min salighet når jeg verken er fattig, sulter, gråter og heller ikke på noen måte forfølges for min kristentro – ja, jeg tilhører kanskje også den gruppe som ikke riktig kan vedstå meg troen, men er et vanlig folkekirkemedlem som kommer til dåp, konfirmasjon, vigsel, og en og annen julaften?

Er jeg altså en velfødd nordmann, et folkekirkemedlem og på alle vis del av den store majoritet, er da saligheten for meg...? Har jeg grunn til å føle uro når jeg nå sitter her i kirkebenken og minnes de av mine nærmeste som er døde, har jeg grunn til å føle uro for meg selv i møte med Gud?

URO FOR GUD – ELLER KUN GLEDE...?

Umiddelbart er det all grunn til å understreke at nordmenn gjerne kunne føle mer uro over det faktum at vi lever våre liv på en måte som ikke er bærekraftig i vår verden, verken på makro- eller mikronivå. Det er imidlertid ikke poenget her. Poenget er at kirken gjennom 2000 år har fylt mennesker

med angst for Gud. Det være seg ulike former for pine etter dette liv, særlig malerisk utskrevet i middelalder med vekt på skjærsilden, eller det være seg å skremme med fortapelsens mulighet hvor vår stedlige representant Hallesby på alle måter innfrir som eksempel. Allehelgensdag, saligprisninger, direkte og indirekte brukt som trussel.

Et annet teologihistorisk sideblikk er her, slik jeg ser det, oppklarende. I senmiddelalderen fremstilles og forstås Kristus mer og mer som den som skal dømme verden. I *Stadtkirche* i Wittenberg var dette materielt uttrykt i et stort relieff av sandstein, som fremstiller Kristus som verdens dommer (*Weltenrichter*). Det er ikke den milde og kjærlige Kristus, men den strenge dommer, sittende på regnbuen, som fremstilles. Ut fra hans munn går det på den ene side et sverd og på den andre siden en lilje (jfr. Jes 49: 2; Åp 1: 16) – den strenge og rettferdige Kristus vil altså dømme deg til enten fortapelse, sverd, eller til frelse, lilje. Luther forteller selv om dette steinrelieffet og om hvor skrekkslagen han var i møte med det og det gudsbilde det uttrykte. Når han når frem til en evangelisk kristendomsforståelse, hvor Kristus er nådens og kjærlighetens formidler, forteller han at han hver gang han går forbi relieffet må holde seg for øynene, han orker ikke se – slik kan ikke

Gud være. – Relieffet var opprinnelig beregnet for kirkegården ved *Stadtkirche* men ble flyttet inn i kirken og kan den dag i dag sees i sakristiet i kirken. I det reformatoriske bildeprogram utgår da også fremstillinger av Kristus som verdens dommer sittende på regnbuen.

Med dette korte blikk på henholdsvis samtidsteologi og teologihistorie reises en rekke spørsmål til forståelsen både av teksten og prekenens oppgave, og vi ser at teksten like mye som å være en *håpstekst* for menigheten samlet på allehelgensdag kan leses som det motsatte.

Jeg vil foreslå en mer tradisjonell tilnærming til teksten: Dette er ord som historisk er skrevet for og talt inn i trengselstid, den tid de første kristne raskt fikk oppleve når de romerske legionærer nærmer seg Palestina og de må velge side, enten å slåss med sine jødiske brødre og søstre eller velge den lidelse og utstøtelse som ventet fra de samme brødre og søstre. Selv i den største lidelse, hvor tilværelsen er truet og eksistensen skjelver, og alle veier ut ubønnhørlig er lukket – selv da, og nettopp da, skal vi vite at saligheten er vår. Når alle våre håp i verden er slukket, ja selv da brenner håpet. Er det en håpstekst? Det er vår evangeliske plikt å gjøre det til en håpstekst, også og nettopp for de velfødde nordmenn som sitter i kirkebenkene. ■

MINNEDAG

Minnedag - Søndag 3. november 2013

Evangelietekst: Joh 11, 19-27

Lesetekster: Salme 139, 1-18.23-24; I. Kor 15, 51-58

Salmeforslag: 196, 866, 864, 862, 853, 847, 497, 0141, 0145, 187, 244, 247

Ingunn Rinde
Sokneprest, Vålerenga
ingunn.rinde@oslo.kirken.no

I ny tekstrekkeordning har vi nå fått et eget tekstoppsatt for «minnedag» som kan velges når Allehelgensdag brukes til å invitere de som har hatt gravferd det siste året til en minnegudstjeneste. Allehelgensdagens fest og «himmelvendthet» i den kirkelige tradisjon kan kjønnnes vanskelig å koble sammen med de sørgendes «sted» der de er – i mange forskjellige settinger. Jeg tenker at særlig preteksten for minnedag vil kunne fungere bedre. Samtidig som vi kan fortsette å bruke Allehelgensdag til formidling av «det dobbelte håp»; håp, fellesskap, trøst og livsretning både for dette liv og i håpet om «livet bortenfor / hjemme hos Gud». Med gleden fra «Den store hvite flokk» og «Hen over

jord et pilgrimstog», sammen med håp og livshjelp til de sørgende for livet der de er.

Det er selvsagt mange lokale variasjoner på minnedager – om de nå holdes en eller flere ganger i året, fordelt over flere søndager på flere kirker, på nyttårsaften, eller andre tider. Gudstjenester med opplesing av en liste på mange navn, må bli annerledes enn i små lokalsamfunn hvor det kanskje er ti navn, og alle kjenner alle. Kjenner folk hverandre, er det den samme presten som hadde gravferden, «angår» de andres dødsfall og sorg den enkelte? Kan en ta seg tid til å tenne lys for hvert navn, trengs det å deles opp i bolker med musikk imellom, skal menigheten stå mens det leses. Er det kirkegård ved kirka, eller er de helt andre steder for å tenne lys. Har mange av de berørte hatt selve gravferden i

samme kirka eller ikke. Fint å tenne et ekstra lys til slutt, for de vi tenker på som er begravet andre steder. Fint også å ha åpen kirke den dagen. Formuleringene i brevet som sendes er viktig – en hilsen også til de som ikke kan eller vil komme.

Jeg tenker at uansett er en slik guds-tjeneste (og også det å minnes de døde på gudstjenester gjennom året), viktig også for det å holde oss som samfunn sammen, og holde sammen døden og livet. Sorg og død kan kjennes privat, og er det selvsagt også, siden den er personlig og så forskjellig. Ved invitasjon og nærvær og felles markeringer kan folk hjelpes til å se at vi hører sammen, og at den enkeltes død og sorg – og minne! – også og fortsatt har sin plass i felleskapet.

LESETEKSTENE FOR MINNEDAGEN

Salme 139 er flott og stor. «Ransake» i både start og slutt har vanskelige assosiasjoner tenker jeg, særlig for barn og ungdom – vi vet ikke hvem i forsamlingen som har opplevd politi-ransakelse hjemme hos noen de er knyttet til. Teksten gir også litt sånn «storebror ser deg» / overvåkings-samfunnet- assosiasjoner. Er ikke sikker på at det oppleves positivt å bli så sett og «fotfulgt» som salmisten uttrykker. I en minnedags-sammenheng kan det kanskje brukes som et punkt til å si noe om tanker og opplevelser av hvordan de døde også kan følge oss etter at de er døde – både på positiv og negativ måte. Kan være godt å tenke på «bestemor ser

meg alltid», «føler at han er her liksom, jeg snakker stadig med ham». Men ikke når en fortsatt faktisk styres veldig mye av det den døde mente og ville. En avdød kan også «kontrollere».

Korinterbrevsteksten har masse av kirkemusikken og kunsten i seg, og forbindelse og sammenheng mellom det uforgjengelig og det forgjengelige. Samlet sett tenker jeg de tre tekstene har en fellesnevner i at de har tanker for og blikk for den enkelte i den store sammenhengen: Hvem er nå dette lille menneske og denne døde i forhold til den evige Gud og det store pilgrimstog av alle mennesker: Jo, nettopp, som enkeltmenneske elsket og sett og båret av Gud - tilhørig i fellesskapet.

JOHANNESSEVANGELIETS KAPITTEL 11

Kapittel 11 hos Johannes er flott utgangspunkt for en minnedagspreken, tenker jeg. I 2. rekke er det selve oppvekkelsen som er temaet, vers 1-5 og 33-38. I årets er det samtalen mellom Marta og Jesus. Da er vi altså på det mer abstrakte nivå, men også dette må leses og utlegges i sammenheng!

I NT-oppgaven min i studiet ble jeg anbefalt å jobbe med nettopp kap 11 i Johannesevangeliet, når jeg ville finne ut mer om «evig liv»-begrepet i dette evangeliet (forkortes JE videre). Jeg hadde Trond Skard Dokka som veileder, som selv var midt i sitt doktorgradsarbeid basert på Johannesevangeliet. Det er lenge siden dette, og jeg tror ikke jeg

ville sitere særlig fra meg selv nå, men jeg lærte masse, og ga meg gode grep å gå videre med. Å se på hvordan «åndelige» begrep og tema hele tida samtidig knyttes til konkrete jordnære folk, kropp og gudshjelp (i vekslingen mellom diskurs og tegnfortellingene i JE). I denne teksten: Hvordan Martas svar om «oppstandelsen på den siste dag» svares med at den døde som allerede lukter ropes ut fra graven. Samtidig som at det livet som Lasarus kalles ut i, setter ham i umiddelbar dødsfare (sammen med Jesus). Det var spennende å snuse på samlesing av dette kapitlet og kapittel 20. Se på hvordan Lasarus død, grav og oppvekkelse litterært er knyttet sammen med Jesu død, grav og oppvekkelse – og da også med leserens egen død og liv. Lasarus som kom ut med likkledet rundt seg, mens det i Jesu grav er sammenrullet på siden. «Løs ham og la ham gå», sier Jesus. Jesus befaler at steinen skal tas bort, mens steinen allerede var borte da kvinnene kom til graven...

Kapittel 11 er høydepunktet i JE. Oppvekkelsen av Lasarus er det 7. og største tegnet. Etterpå går det mot korsfestelsen, hvor Jesus «løftes opp». I tillegg har vi alle «Jeg er»-ordene i JE, hvor Jesus bruker Jahve- selve Gudsnavnet fra 2. Mosebok / Exodus 2. «Jeg er den jeg er», sier han. Han som var, er og blir (og kommer). Han knytter seg til en rekke viktige bilder: Hyrden, vannet, brødet, veien. Og her altså til Oppstandelsen. Og Livet, med stor L. MYE kan sies om termen «liv» og «evig liv» hos JE, her vil

jeg ikke en gang begynne...

TIL EVANGELIETEKSTEN:

Selve tekstavsnittet har mange punkt å gå videre på til aktualisering for tilhørere der mange er i det første år etter dødsfall. Her kommer noen ansatspunkter ut fra gangen i historien:

«Mange var kommet for å trøste og være sammen med dem»: Så viktig og godt det er. Usikkerheten for det første møtet – og så kanskje ny usikkerhet og unnvikelse for hva en kan si og gjøre når hverdagslivet begynner igjen. At det å være der er viktigst, og hjelp til praktiske ting. Tørre å si fra videre også, om hva en ønsker og trenger. Ikke minst her kunne si noe om hvor viktig og bærende de alminnelige nettverks og folks «krisehjelp» er (kan ikke sies for ofte!).

Marta og Maria er forskjellige i sorgen og uttrykket: Bra det kommer fram – sånn vil og må det være! At hver enkelt også skal få være litt «av og på», i forskjellige faser.

Si noe om at dette kan være en tilleggsbelastning i samliv og relasjoner. Opplevd forventning, «nå må du ta deg sammen», eller «har hun glemt det alt, eller»... utadvendt, innadvendt, sinne, gråt, avkobling...

Martas utsagn: Herre, hadde du vært her... Her er både anklage/fortvilelse overfor Gud – han kommer jo for seint! Han ser oss ikke! Og så alle våre «hadde vi bare», «hva hadde skjedd om...» Godt at teksten gir uttrykk for det – og at Bibelen har mange klagesalmer.

Noen kan trenge hjelp i både det å «slutte fred» med den døde, og forson seg med det som er skjedd. Det traumatiske med både brå og langvarig sykdom og prosesser i det kan fortsette å tappe mye energi. For meg har det vi gjør ved å lyse fred over minnet, fått god mening både i forhold til å prøve å gi hjelp/mot til å legge fra seg/komme videre fra spørsmål og opplevelser som kverner om og om igjen, og i det å forson seg med den døde.

«Men også nå vet jeg»... Så har hun allikevel tilliten, et annet håp. Men ikke ha for mye fokus på det, for raskt. Hvordan forholder vi oss til «urealistiske» håp om undergjæringer / å måtte forson seg med det som er, har skjedd (særlig i forhold til sykdom). Eller det som har vært og kan være altfor himmelvendt og livsfjernt i kristen tro.

Martas bekjennelse. Dette er det kanskje ikke plass til på en minnegudstjeneste, men det er viktig og flott: I JE er det Marta som kommer med den tydeligste bekjennelsen, og dermed er det fremste vitnet. I Peters bekjennelse, JE 6,66, sier han: «Du er Guds hellige». Marta sier

«Ja Herre. Jeg tror at du er Messias,

Guds Sønn, han som skal komme til verden».

Der stopper dagens evangelium. Der er vi. Men bekjennelsen og troen på Han som skal komme til verden følges altså av fortellingen og erfaringen av at bror hennes ropes tilbake - til et sårbart liv. Og han som sier Jeg er, er der - sammen med Marta, og Maria. Sammen med Lasarus, sammen med leseren og tilhøreren. Både i livet og i graven, i det som var, er og som kommer.

Jeg liker å snakke om «det dobbelte håp»: Om håp både for dette livet og «livet bortenfor». Også utfra det Trond Skard Dokka og JE lærte meg i mitt «evig liv»-studie den gang for lenge siden... Her formidles og ER et konkret, håndfast, levd jordnært liv, med gudsnærvær - inkarnasjon, ja!

«Kristus har gjort vår grav til sin», får vi synge med Svein Ellingsen (866). Og «Nå ligger graven midt i gudshaven» med Grundtvig i «Påskemorgen» (184). Og hvordan lød den gamle kollektbønnen til Lasarus-fortellingen på «Oppstandelsesdagen på høsten» i tidligere tekstbok: «Hjelp oss som kirke å tale livets ord i dødens verden» - ja! Amen!

VIL DU BLI FRISK?

25. søndag i treenighetstiden - Søndag 10. november 2013

Evangelietekst: Joh 5, 1-15

Lesetekster: Salme 103, 1-6 og Jak 5, 13-16

Salmeforslag: NoS: 707, 97, S97/027, s97/024, 479

Bjarte Leer-Salvesen
Fengselsprest/bymisjonsprest, Kristiansand
bjarte.leer-salvesen@skbk.no

Jeg har lyst til å snakke meg bort denne dagen. Prate meg tilbake et par tusen år, forklare hebraiske navn og greske ord og den tids skikker og forestillinger. Nesten som jeg pleide å gjøre på muntlig eksamen, når jeg hadde lest en del, men faktisk ikke kunne det læreren spurte om. Men dette er en feig løsning, for jeg kommer ikke utenom den homiletiske utfordringen det er å forkynne ut ifra helbredelsestekstene. For hvilket spørsmål er dette å stille en mann som har vært syk i en menneskealder: *vil du bli frisk?*

BARMHJERTIGHETENS HUS

La oss starte med fristelsen; Betesda betyr barmhjertighetens hus. Og det var altså her de lå, ubarmhjertig nok, og ventet på helbredelse ved engelens inngri-

pen. Hvilken sykdom han led av, står det ikke noe om. Men siden han ikke hadde noen gode hjelpere, er det godt mulig at det var en tabubelagt sykdom, kanskje helt eller delvis forårsaket av egen livsførsel. Iallfall lå han der i barmhjertighetens hus, men likevel fullstendig utenfor, utfryst fra alt av fellesskap. Mens han, hvis vi holder oss til fortellingsuniverset, opplever at andre folk kommer og går, mottar hjelp og blir friske.

38 år i en slik tilstand. Når vi vet at 40 er et symbolsk tall i Bibelen, som ofte regnes som en mannsalder eller en lang fredstid eller regjeringstid (Jos 5:6, 2 Sam 5:4, 1 Kong 11:42 osv), da er 38 i tolvte time. Da snakker vi om en helsikes helsekø, og så spør han: vil du bli frisk?

UBARMHJERTIGE KØER

Hver onsdag er jeg på Bymisjonens Natthjem i Kristiansand og prater med beboerne der. Flere har rusbakgrunn,

mange lever i aktiv rus, og felles for de aller fleste er at de venter, venter på noe bedre og noe annet. Et behandlingstilbud som starter om et halvår, en avrusning, en egen leilighet via kommunen eller alt sammen på en gang. Og det er et tungrodd system, fullt av utsettelse og skuffelser. Noen kommer til Natthjemmet og blir en kort periode, for mange får også hjelp i helsenorge og i rusomsorgen. Men andre blir gående lenge, altfor lenge, mens troen på morgendagen blir mindre og mindre. Ville det gitt mening å spørre mennesker med en slik livserfaring: vil du bli frisk?

På en måte er det et uhørt spørsmål, selvsagt vil en bli frisk. Men på den andre siden, er det et spørsmål som treffer kjernen for mange som sliter med rus. Vil du, våger du å prøve, er du allerede på vei mot en bedre fremtid. Selvsagt må støtteapparatet også være der, selvsagt er avhengighet komplekst, men egen vilje er uansett avgjørende. Vil du bli frisk? Det er ikke et betimelig spørsmål for alle sykdommer, eller for alle livserfaringer, men for noen er det faktisk et avgjørende spørsmål. Og det er et spørsmål som krever handling, krever svar og aktiv holdning til eget liv.

HELSE OG FRELSE

Som forkynnere tenker jeg det er avgjørende å ha ulike grupper av syke i tankene i møte med denne teksten. For noen kan Jesu spørsmål være betimelig og treffende, for andre kan det være uhørt. Og da må vi ikke gå i den fellen å

polere evangeliet, ved å gjøre det ufarlig ved at det dypest sett handler om frelse og ikke helse. Ikke misforstå, det kan godt være en plausibel tolkning, men er du i en evig lang helsekø og sitter i kirkebenkene denne søndagen, handler nok teksten fint lite om metafysikk.

Og forkynnelsen må fremfor alt stå seg i møte med folks livserfaringer. Hva forkynner vi til de av oss som lever med kroniske sykdommer, som pleier syke familiemedlemmer eller nylig har tatt avskjed med noen i forbindelse med vond og brå død? Hvis vi starter med spørsmålene og undringen i møte med denne teksten, men avslutter med Jesus som en *easy fix*, tror jeg ikke at vi taler sant om menneskelivet. Altfor mange ligger fremdeles i ubarmhjertighetens hus, med all sin kamp og all sin vilje til å bli frisk. Kanskje prekenene våre denne søndagen burde ha et slikt medmenneske som *implied reader*?

Eller kanskje teksten fortjener en etisk brodd, eller politisk om du vil: for hvorfor er det fremdeles slik at så mange ligger i ubarmhjertighetens hus og ikke mottar hjelp? Hva sier det om oss som samfunn og enkeltindivider? Kanskje er det vår barmhjertighet som trenger å frisknes til, slik at vi bedre ser vår nestes lidelser og behov? Dette kan også være en fruktbar innfallsvinkel i møte med teksten, som peker frem mot aktiv handling snarere enn å gi enkle svar i møte med komplekse og smertefulle livserfaringer. ■

DOMEDAGSDAGEN

Domssøndag / Kristi kongedag - Søndag 24. november 2013

Evangelietekst: Joh 9, 39-41

Lesetekster: 5 Mos 30, 15-20 og I Kor 15, 22-28

Salmeforslag: 260, 252 v. 1-8/396, 854/841, --- 727/061, 259, 314/13

Audun Opland
Sokneprest i Rollag
audun.opland@gmail.com

Eg har lagt fram for deg liv og død, velsigning og forbanning. Vel då livet, så du og etterkomarane dine kan få leva.

Mose ord til folket sitt, før dei legg i veg det siste stykket inn i det lova landet. Og ein av tekstane i 3. rekkje til siste sundagen i kyrkjeåret. Skal det òg vera predikantens ord til kyrkjelyden? Eg har alltid likt ”domedagsdagen”, særleg før eg vart prest sjølv. Her nyttar det liksom ikkje koma med sosialdemokratisk livsvisdom og ”gode forteljingar” om milde Jesus. Når me set punktum, er det til basuntonar så tunge at dei vekkjer dei daude opp frå gravene, og med ei real av-sløring av at kristendom handlar om store og dramatiske ting: Liv og daude, velsigning og forbanning, godt og vondt.

Som sagt var dagen lettare å like før

eg vart prest sjølv, for kva kan, bør og må seiast på ein slik dag? Med born og eldre tilstades? Ein skal ikkje kimse av at mange enno sitt med vonde og til dels forkrøplande forestillingar knytte til Guds dom og dertil høyrande frelse og fortaping. Samstundes vil eg tippe at for dei fleste av abonnentane på NNK, er lettvindt universalisme ei større freisting enn svovelspytting og helvete-strugsmål. Det gjeld i alle høve han som skriv desse linene. Her er ei øving til sundagen: Gå til bokhylla og finn fram CA XVII att. Dette er trua til den kyrkja du er prest i. Kva har du tenkt å gjera med det? (Og hugs at ”hermeneutikk” ikkje tyder kunsten å late som at noko ikkje eksisterer.)

FYRSTE LESETEKST: Å GÅ FULLSTENDIG TIL GRUNNE.

Me byrjar i Moab, med det som er ei slags ratifisering av Guds pakt med

Israel på Horeb (sjå 5 Mos 29:1-15). Den nye generasjonen med israelittar har ikkje sjølv vore til stades ved pakt-slutninga, og fornyar altså ynskjet om å ta imot Guds gåve. Me merkjer oss dei kosmiske råmene for pakta og domen – dei er innbakte i sjølve skapinga ved at Gud tek himmel og jord til vitne mot folket sitt (v. 19a). Og sjølvsagt den ubønhørlege dualismen: Liv eller daude – det er ditt val.

Allereie her, i den fyrste leseteksten, vert me konfronterte med konsekvensane av å vende seg bort frå Gud: *apōleia* – det å gå til grunne, undergang, utrydding, fortaping (LXX v. 18). *Apōleia* er det som ventar Satan eller Antikrist (Joh 17:12, 2 Tess 2:3) og Den store skjøkja (Åp 17:8, 11), men òg vranglærarar (2 Pet 2:1), dei som ”ikkje ville elska sanninga så dei kunne bli frelste” (2 Tess 2:10), dei som ikkje held seg på den smale stig (Mt 7:13), dei som trekker seg unna Gud og ikkje lever ved tru (Heb 10:39) og dei som let seg fange av rikdom og begjær (1 Tim 6:9) – mellom andre.

I det gamle isrealittiske ættesamfunnet i 5 Mos tek *apōleia* form av mangel på etterkomarar, det at slekta døyr ut. Men Det gamle testamentet har òg andre bilete, ikkje minst den blodsaturerte nedslaktinga av Guds fiendar i Jes 34 (v. 5) – som jo kjem forut for, og kanskje er føresetnaden (gjødninga, så å seie) for den eskatologiske ørkenblomstringa i Jes 35 (og NoS 13).

Valet er gjeve, og valet har konsekvensar. Utanfor han som er livets kjelde, kan det ikkje finnast liv.

ANDRE LESETEKST: NÅR GUD VERT ALT I ALLE.

I leseteksten frå 1 Kor er perspektivet drastisk endra. Han er del av ein større tekstbolk kor Paulus argumenterer for oppstoda frå dei daude og at den endelege fullbyrdinga av Gudsriket derfor er noko framtidig. Framleis er det klart at det ikkje er liv utanfor han som er livsens kjelde: Livet er en *tō Khristō* (v. 22). Eller som det heiter nokre vers tidlegare: Har ikkje Kristus stått opp, er dei som er sovna inn i Kristus fortapte (*apōlonto*, v. 14).

Men no har altså Jesus stått opp frå dei daude – og det tyder at hans liv og oppstode er vorte vår liv og oppstode. Såvidt eg kan sjå, er det ikkje til å koma utanom at det er ein klår universalistisk tendens i denne teksten. Paulus er i beste fall uforsiktig i analogibruken når han seier at ”*likksom alle døyr på grunn av Adam, skal alle få liv ved Kristus*” (v. 22). Domen er fyrst og framst Jesu dom over ”all makt og alt herredømme og all velde”, og over dauden, ikkje over den einskilde. Er det rom att for noko *apōleia* når all makt, herredømme, velde og daude er overvunne? Når Gud er inkje mindre enn ta panta en påsin? Spørsmålet er vel kanskje heller kor mykje det er att av oss, når all makt, herredømme og velde i oss er utsletta.

PREIKETEKST: EG SOM VAR BLIND, KAN SJÅ.

Til sist: Eit domsord frå Johannes. Endå eit perspektivskifte. Frå den dramatiske oppstillinga av liv og daude, til den kosmiske forløyninga når Jesus kjem att – til ei tilsynelatande roleg ordveksling mellom Jesus og farisearane.

”Til dom er eg komen til denne verda” (jf. 3:17 og 12:47). Realisert eskatologi på johannéisk vis. Domen er ikkje (berre) noko som skal skje i framtida, Jesu kome er i seg sjølv ein dom over verda. Hans nærvere er eit teikn på domen. Og i og gjennom hans nærvere dømer verda seg sjølv når ho vel å svara på Guds kjærleik med å spikre han til ein kross for å døy. Friviljug og med opne augo vel verda apōleia. Ho er og må vera dømd for all æva gjennom sine eigne handlingar. Ein treng ikkje meir enn å setje på Dagsrevyen for å få bekrefta det.

Domen er å få augo opna: Å sjå sin eigen undergang. ”Verdas ljøs” er i seg sjølv ei openberring av i kva grad verda elles ligg i mørker. Samstundes er det farleg å definere seg som ein av dei sjåande. Nett når ein trur ein ”ser”, ser seg frelst eller ser seg som ein som har teke dei rette vala – er ein blind. Det einaste ein kan gjera er å sjå seg under Guds dom og setje seg under Guds dom, vita seg dømd og vita seg fortapt. Sjå si eiga blinde.

Å VERTE HENTA INN ATT.

Som kyrkje held me fast på at domsundagen er ein grøn håpsdag, ikkje ein lilla sørgedag. Domen er røyndom. *Apōleia* er røyndom. Så kva er vona? At Jesus kjem.

Frå 5 Mosebok-teksten hugsar me pakta som vart slutta, valet mellom godt og vondt. Velsigninga som ville koma med å velje det gode; forbanningane det ville føre til å velje det vonde. Sjå så innleiinga i 30:1-5, kva som ligg attenfor alt dette, attenfor alle velsigningane og forbanningane: Det er ein Gud som kjem. *Om du så er driven bort til enden av himmelen, skal Herren din Gud samla deg derifrå, og derifrå skal han henta deg* (v. 4). Dette er altså etter at folket har hausta det fulle målet av både velsigning og forbanning. Det er ikkje lettvent, for forbanninga som vert spådd er total. Men større enn den verste forbanning folket kan bringe over seg sjølv, er Guds kjærleik til dei.

Like eins preiketeksten, som faktisk er innleiinga til likninga om den gode gjetaren, han som ikkje rømmer når han ser ulven koma. Han som kjenner sauene sine ved namn, og som gjev sitt eige liv for dei. Når ein av dei forsvinn, kjem han etter. Han har til og med andre sauer, som ikkje høyrer til denne flokken.

Jesus kjem. For å henta oss inn att der vi spinn avgarde gjennom verdsrommets *apōleia*, einsame og med hendene

fulle av blod. Det er ein frykteleg tanke, at denne verda skal stå andlet til andlet med Guds kjærleik. Men alternativet er verre. Vår einaste von er vonløysa i Guds endelege og altutslettande dom. Det er å gje slepp på all velde, makt og herredømme og late Gud verte alt i alle. Tru

på løftet om at han kjem for å hente oss inn att. ”Til sist skal Herren rope i det øde / og dømme alle, levende og døde. / Nå er det nådens tid”.

Og så – byrjar adventstida. Amen, ja, kom, herre Jesus.

LUTHERS TESER

FREM MOT 500 ÅRET FOR LUTHERS TESER TRYKKER NYTT NORSK
KIRKEBLAD SAMTLIGE TESER I DE KOMMENDE BLADER.

8 - «De kirkelige botsreglene er bare pålagt de levende; de døende kan ikke pålegges noe ut i fra disse reglene»

9 - «Derfor handler Den hellige ånd gjennom paven vel med oss når han i sine dekreter alltid gjør unntak for døden og for den ytterste nød»

10 - «Uforstandig og ille handler de prestene som pålegger døende mennesker kirkerettsligebotsøvelser som skal utføres i skjærsilden»

11 - «Den lære at man skulle kunne omgjøre en kirkerettslig straff til en straff som skal sones i skjærsilden, er ukrutt som må være sådd mens biskopene har sovet»

12 - «I gammel tid ble de kirkerettslige straffene pålagt ikke etter men før syndsforlatelsen; som prøve på den sanne anger»

13 - «De døende innfrir gjennom døden alle botsfordringer, og er allerede som døde å regne for de kirkelige rettsreglene, idet de er løst fra deres rettskrav».